

CULTUUROVERLEG IJZERVALLEI

INTERGEMEENTEELIJK SAMENWERKINGSVERBAND VAN
ALVERINGEM, DIKSMUIDE, HOUTHULST, LO-RENINGE,
IN HET KADER VAN HET DECREET BOVENLOKALE CULTUURWERKING

© Pieter-Jan Ardies, Sjekong

BELEIDSPLAN 2020 – 2025

Bij de foto op de cover: schrijver en dichter Maarten Inghels voer voor het project 'We are water', een project van het Regionaal Landschap Westhoek, de IJzer af op een vlot in de vorm van het woord 'water'. Onderweg legde hij contact met de mensen die langs de waterloop wonen en werken. Daarmee wilde hij inspelen op de identiteit van de regio.

Foto: © Pieter-Jan Ardies, Sjekong

VOORWOORD VAN DE INITIATIEFNEMERS

1. INLEIDING

- 1.1. Basisgegevens 6
- 1.2. Hoe dit beleidsplan tot stand kwam 7

2. VOORGESCHIEDENIS INTERGEMEENTELIJKE CULTURELE SAMENWERKING

3. OMGEVINGSANALYSE ALGEMEEN

- 3.1. Bevolking van de gemeenten en deelgemeenten 10
- 3.2. Evolutie van de bevolking 11
- 3.3. Kansengroepen 12
- 3.4. Braindrain? 15
- 3.5. De mobiliteit, een kenmerkend probleem 16
- 3.6. Morfologie van de noordelijke Westhoek 16
- 3.7. De perifere ligging van de regio 17
- 3.8. Onderwijs en vorming 18
- 3.9. Sociale cohesie onder druk 19
- 3.10. Toerisme in de Westhoek 19

4. OMGEVINGSANALYSE CULTUUR

- 4.1. Streekoverstijgende culturele ontwikkelingen met impact op de regio 21
- 4.2. Algemene gegevens van de vier gemeenten 22
- 4.3. Beknopte schets van het cultureel profiel van de gemeenten 25
- 4.4. Een bijzonder aandachtspunt: jongeren 30

5. NODEN EN TROEVEN VAN DE REGIO

- 5.1. SWOT 32
- 5.2. Welke noden heeft de regio? 33
- 5.3. Welke troeven heeft de regio? 34

6. VISIE EN BELEID

- 6.1. Missie 36
- 6.2. Visie 36
- 6.3. Beschrijving van de regisseursrol 36

7. STRATEGISCHE DOELEN EN ACTIES

- 7.1. Verenigingsleven en vrijwilligers bovenlokaal ondersteunen 40
- 7.2. Efficiëntiewinsten boeken door schaalvergroting en krachtenbundeling 40
- 7.3. Identiteit versterken door kwalitatieve (culturele) ingrepen in landschap 41
- 7.4. Participatie aan cultuur versterken 44

7.5. Het onroerend, cultureel en immaterieel erfgoed valoriseren	46
8. BEGROTING	
8.1. Algemeen overzicht	50
8.2. Gedetailleerd per doelstelling en actie	50
9. BIJLAGE: OVERZICHT CULTUREEL PROFIEL DEELNEMENDE GEMEENTEN	
9.1. Diksmuide	58
9.2. Houthulst	60
9.3. Alveringem	62
9.4. Lo-Reninge	65

Onze Westhoek is op vele vlakken een uniek, "anders" stukje Vlaanderen. Wij mogen genieten van een weidse open ruimte, een uitstekende levenskwaliteit, een sterk verenigingsleven, een bijzondere authenticiteit, een rijk erfgoed en zoveel meer ...

Er zijn in onze Westhoek uiteraard ook handicaps zoals de minder goede mobiliteit, de perifere ligging ten opzichte van de centra van het culturele leven (de grotere steden), de lage bevolkingsdichtheid... Die "handicaps" moeten we echter niet willen compenseren door een stedelijk beleid op plattelandsmaat te maken, maar door de unieke kwaliteiten van het platteland naar voor te schuiven als bouwstenen van een eigen, een kenmerkende culturele ontwikkeling.

Het is evenwel niet zo dat we in de noordelijke Westhoek geen noden hebben. Denken we maar aan de beperkte financiële draagkracht van de (rurale) lokale overheden, het kwetsbare landschap, het behoud en herstel van de sociale cohesie en de braindrain van jonge mensen. Op cultureel vlak moeten we extra inspanningen doen om een geïnteresseerd publiek te bereiken, moeten we actief samenwerken om de efficiëntie te verhogen, moeten we investeren in culturele professionaliteit, enz....

We hebben echter ook troeven, sterke troeven. Zoals we al schreven zijn dat de unieke landschappelijke waarde, de typische (mooie) dorpen en steden, de sterke mix van natuur, stilte, authenticiteit, cultuur en erfgoed, de groei van kwalitatieve en zachte vormen van (cultuur)toerisme enz.

We beschikken over een culturele infrastructuur waar we fier mogen op zijn en waar het lokale verenigingsleven en de amateurkunsten ruim aan bod komen. We zijn ook fier op onze gemeentelijke vrijetijdsdiensten, ons goed uitgebouwd openbaar bibliotheekwerk, de schat aan erfgoed van bovenlokaal belang, tal van bestaande culturele initiatieven en op de gedrevenheid van de vele mensen die bij het culturele leven betrokken zijn. Met zijn allen willen we dat het cultuurleven in het gebied van het "CultuurOverleg IJzervallei" een grote kwaliteitssprong vooruit maakt.

Dat is zeker mogelijk. Samen met vele actoren en geëngageerde burgers willen we daar als politieke verantwoordelijken onze schouders onder zetten. Dit zal niet lukken als ieder op zijn eigen eiland blijft! We kunnen hierin alleen slagen als we samenwerken. En dat is wat we willen doen! Samen hopen we dat de Vlaamse overheid ons hierin ook wil ondersteunen. Wij vragen slechts een bescheiden bijdrage, maar ze is broodnodig om de culturele ontwikkeling die we voor ogen hebben effectief te kunnen realiseren.

U leest er alles over in dit beleidsplan. Dit is geen plan vol wensdromen, maar een realistisch en haalbaar plan, een innovatief en bij momenten gedurfd plan.

De vier schepenen bevoegd voor cultuur,

Kris Laleman, Alveringem

Jan Van Acker, Diksmuide

Jeroen Vandromme, Houthulst

Wout Cornette, Lo-Reninge

Toon Vancoillie, voorzitter Dienstverlenende Vereniging Westhoek

1. INLEIDING

1.1. BASISGEGEVENS

CultuurOverleg IJzervallei is een projectvereniging van vier gemeenten: Diksmuide, Houthulst, Alveringem en Lo-Reninge.

Ze organiseren zich als een projectvereniging waar ook de Dienstverlenende Vereniging Westhoek (DVV) lid van is. De DVV zal de organisatorische, financiële en administratieve aspecten op zich nemen zodat de projectvereniging zich helemaal kan toelagen op de realisatie van de culturele doelstellingen. De DVV is gehuisvest in het Streekhuis Westhoek (Esenkasteel Diksmuide). Vanuit het Esenkasteel werken provinciale medewerkers samen met lokale partners aan de ontwikkeling van de Westhoek. Partners zijn o.a. Westtoer, Westhoekoverleg en de West-Vlaamse Intercommunale (WVI). Er worden projecten en initiatieven opgezet rond allerlei thema's zoals de leefbaarheid van dorpen, recreatie, landschap...

Op deze manier worden de krachten zo efficiënt mogelijk gebundeld, noodzakelijk als dat is om met de nadelen van het rurale gebied en de beperkte schaal adequaat om te gaan.

De deelnemende gemeenten zullen 1,3 euro per inwoner inbrengen in de projectvereniging. Ze doen een markante inspanning, ondanks hun beperkte financiële draagkracht. In de voorbije gemeentelijke legislatuur was dat 1,1 euro per inwoner (aan Achthoek, zie verder in deze nota). Met deze stijging willen ze aangeven dat ze deze samenwerking zeer belangrijk vinden. Een samenwerking van vier gemeenten die samen bestaan uit 32 dorpen, met een bescheiden bevolkingsaantal (iets meer dan 35.000 inwoners) over een grote oppervlakte verspreid.

Ze hopen uiteraard dat de Vlaamse overheid hetzelfde bedrag als subsidie toekent, zoals het decreet bovenlokale cultuurwerking voorziet.

Al is de inbreng per inwoner vrij hoog, door het lage bevolkingsaantal is de financiële inbreng, zowel van de gemeenten als de Vlaamse overheid, beperkt. Het resulteert in een bescheiden personeelsbestand. Er komt maximaal een voltijdse medewerker, wellicht eerder een ruime deeltijdse medewerker. De finale beslissing is afhankelijk van de subsidie van de Vlaamse Gemeenschap.

Om dit beperkte personeelsbestand te versterken worden drie sporen uitgezet. Vooreerst een permanente samenwerking met geïnteresseerde burgers en actoren – cultuurbreed en transversaal – in een 'denktank' (en werkgroepen) en een adviesgroep die de beleidslijnen (doelen en acties) opvolgt, concretiseert en indien nodig bijstuurt. Die adviesgroep komt er naast het bestuur waarin de verantwoordelijke schepenen, de leiding van de vrijetijdsdiensten van de gemeenten en een vertegenwoordiging van de oppositie in de gemeenteraad aanwezig zal zijn. Daarnaast is er een structurele en praktische samenwerking met de DVV zodat er weinig energie moet gestopt worden in administratieve en financiële kwesties. Ten slotte een centrale zetel in het Esenkasteel zodat er een kruisbestuiving ontstaat met andere, aangrenzende beleidsdomeinen.

Deze aanpak zal een brede en intense werking mogelijk maken.

1.2. HOE DIT BELEIDSPAN TOT STAND KWAM

We willen de aandacht vestigen op het proces van totstandkoming van dit beleidsplan, in het bijzonder op de inspanningen om de brede culturele wereld zo nauw mogelijk te betrekken bij de totstandkoming. Hoewel CultuurOverleg IJzervallei pas begin mei 2019 op de hoogte gebracht werd dat de kustgemeenten De Panne, Koksijde, Nieuwpoort en Veurne uit het bestaande samenwerkingsverband Achthoek stapten en er snel moest beslist worden over een nieuw samenwerkingsverband, werd gepoogd een zo ruim mogelijk interactief en participatief proces op te zetten.

De betrokken schepenen van cultuur en de DVV trokken een externe trajectbegeleider (Bart Caron) aan om dit proces in goede banen te leiden. Dat resulteerde in de volgende stappen:

- α. tweewekelijks overleg met de stuurgroep (schepenen, gemeentelijke medewerkers cultuur en coördinator voormalig samenwerkingsverband Achthoek); sturing en opvolging van de voortgang van de werkzaamheden;
- β. een vijftiental gesprekken met de belangrijkste actoren in het gebied van het CultuurOverleg IJzervallei: schepenen bevoegd voor cultuur uit de betrokken gemeenten, cultuurfunctionarissen, cultuurbeleidscoördinatoren, belangrijke culturele organisaties, cultuurraden, maar ook verwante organisaties uit de sfeer van toerisme, natuurbeleid, onroerend erfgoed, deeltijds kunstonderwijs, collega-samenwerkingsverbanden (CO7) enz.;
- γ. samenkomst van twee 'denktanks' met culturele werkers en geïnteresseerden die in het gebied wonen (in totaal 45-tal personen); de namen werden verzameld via de contacten hierboven. Op deze bijeenkomsten werd gebrainstormd en gereflecteerd op de mogelijke strategische doelstellingen, acties en de werkwijze van het toekomstig intergemeentelijk samenwerkingsverband;
- δ. vanaf september 2019, nog voor de indiening van de subsidieaanvraag aan de Vlaamse Gemeenschap, wordt het beleidsplan voorgesteld aan de culturele raden (of vrijetijdsraden) van de betrokken gemeenten, evenals aan de gemeenteraadsleden.

De bedoeling is niet alleen te komen tot een stevig document dat de subsidiëring als intergemeentelijk samenwerkingsverband voor cultuur schraagt, maar een zo sterk mogelijk draagvlak te creëren voor de toekomstige werking van het CultuurOverleg IJzervallei.

Het hele proces werd sterk ondersteund door de gemeentelijke cultuur- en vrijetijdsdiensten. Zij stonden onder meer in voor de bouwstenen voor de omgevingsanalyse, de beschrijving van het aanwezige cultureel potentieel, de inventaris en het cultureel profiel van elke gemeente.

2. VOORGESCHIEDENIS INTERGEMEENTELIJKE CULTURELE SAMENWERKING

In de voorbije gemeentelijke legislatuur was **Achthoek** actief. Het was de opvolger van het intergemeentelijk samenwerkingsverband 5-art. Dat kreeg vorm in het kader van het decreet houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid.

5-art bestond uit de gemeenten De Panne, Koksijde, Nieuwpoort, Veurne en Alveringem. 5-art smolt in 2014 samen met drie gemeenten uit het samenwerkingsverband Hout-en Blootland, een samenwerkingsverband dat zich (vooral) op cultureel erfgoed focuste en bestond uit de gemeenten Diksmuide, Houthulst, Lo-Reninge, Kortemark en Koekelare.

Met deze samensmelting breidde 5-art in 2014 uit tot acht gemeenten, en veranderde zijn naam in Achthoek: Alveringem, De Panne, Diksmuide, Houthulst, Koksijde, Lo-Reninge, Nieuwpoort en Veurne. Je kan dat gebied omschrijven als de noordelijke Westhoek. Het gaat weliswaar over twee deelgebieden met een deels verschillende aard: de kustgemeenten die op toeristisch vlak belangrijk zijn en daarnaast vijf steden en gemeenten uit het hinterland met een eerder agrarisch karakter, hoewel ook elke kustgemeente een deelgemeente in het achterland heeft.

Achthoek schreef in haar cultuurnota dat de voorbije jaren de professionalisering is toegenomen en dat lokaal een heel eigen dynamiek ontwikkeld is. Achthoek wilde met zijn werking bijdragen aan de gemeentelijke werking en de dynamiek daar extra aanzwengelen. Het doel was te komen tot een hogere participatie, meer deelname van mensen aan het culturele leven. Vandaar dat er grote aandacht ging naar cultuurcommunicatie, het afstemmen van het aanbod en cultureel erfgoed. Binnen de grenzen van zijn mogelijkheden wilde Achthoek ook aandacht hebben voor cultuureducatie, gemeenschapsvorming, onroerend erfgoed en verdere professionalisering. Concreet formuleerde **Achthoek de volgende doelstellingen:**

“De cultuurdeelname te verhogen door

1. het culturele aanbod in de regio op elkaar af te stemmen;
2. het bestaande aanbod bekend en toegankelijk te maken bij een ruim publiek door een aangepaste cultuurcommunicatie;
3. culturele ontwikkelingen te stimuleren die de mogelijkheden van een afzonderlijke gemeente overstijgen, en hiervoor culturele projecten op schaal van de regio te ontwikkelen.”

Het resulteerde concreet in de volgende werking (samengevat):

Mensen meer doen participeren

Daarin werd werk gemaakt van een actieve cultuurcommunicatie, een begin van de uitrol van de UiTPAS, het opzetten van Awake (cultuureducatie), de coördinatie van de Erfgoeddag, de Open Monumentendag en andere acties rond erfgoed (Westhoek verbeeldt).

Vrijwilligerswerk ondersteunen

Dit bestond uit het organiseren van opleidingen voor bestuursvrijwilligers en het professionaliseren en ondersteunen van roerend- en onroerenderfgoedactoren.

Mensen bijeen brengen

Dat gebeurde onder meer via de Open Monumentendag en de Erfgoeddag, via het project Artiest zoekt feestneus, via een jaarlijkse grote activiteit zoals 'iedereen zanger', 'iedereen dichter' en 'iedereen danser' waar de acht gemeenten aan meewerkten.

Kansen geven

Dat en nog meer gebeurde via de UiTPAS en het project 'Artiest zoekt feestneus'.

In mei van dit jaar beslisten de gemeenten Koksijde, Nieuwpoort, De Panne en Veurne zich terug te trekken uit Achthoek. Daarmee houdt de projectvereniging er eind 2019 mee op.

De vier andere gemeenten wensten wel verder met elkaar samen te werken. Het nieuwe samenwerkingsverband omvat de gemeenten Diksmuide, Alveringem, Lo-Reninge en Houthulst. De keuze van deze gemeenten om samen verder te gaan is logisch. Het zijn gemeenten met gelijkaardige noden, met een gelijkaardige morfologie (veel kleine dorpen in een uitgestrekt gebied dat gekenmerkt wordt door een open landschap). De eenheid en consistentie binnen dit gebied is dan ook groter dan binnen Achthoek. Ook de bereidheid tot samenwerken is groot. Waar vroeger wel enige concurrentie speelde tussen gemeentelijke cultuuraanbieders, is dat nu helemaal niet het geval.

Niettemin is het de bedoeling de sterke punten uit de samenwerking binnen Achthoek over te nemen in het nieuwe samenwerkingsverband. Het gaat om een aantal initiatieven op het vlak van cultuurparticipatie, de ondersteuning van het vrijwilligerswerk, het bijeenbrengen van mensen en kansen geven aan kunstenaars en initiatiefnemers. Concreet gaat het o.a. over cultuurcommunicatie, UiTPAS, cultuureducatie, coördinatie Erfgoeddag / Open Monumentendag, 'Westhoek verbeeldt' (erfgoed) en 'Artiest zoekt feestneus'. We verwijzen naar de doelstellingen en de acties in hoofdstuk 7 van dit beleidsplan.

3. OMGEVINGSANALYSE ALGEMEEN

3.1. BEVOLKING VAN DE GEMEENTEN EN DEELGEMEENTEN

Het cultureel samenwerkingsverband bevat de gemeenten en steden Alveringem, Diksmuide, Houthulst en Lo-Reninge. Deze gemeenten worden gekenmerkt door een ruimtelijke spreiding over een grote oppervlakte en door een zeer lage bevolkingsdichtheid.

Het cultureel samenwerkingsverband bevat de gemeenten en steden Alveringem, Diksmuide, Houthulst en Lo-Reninge. Deze gemeenten worden gekenmerkt door een ruimtelijke spreiding over een grote oppervlakte en door een zeer lage bevolkingsdichtheid.

Tabel 1: bevolkingsaantallen¹:

Stad/gemeente	Inwoners 01/01/2019	Oppervlakte (km ²)	Bevolkingsdichtheid
Alveringem	5.045	80,01	63
Diksmuide	16.726	149,4	112
Houthulst	10.072	55,89	180
Lo-Reninge	3.292	62,94	52
Totaal	35.135	348,24	101

Met een gemiddelde bevolkingsdichtheid van 101 inwoners per vierkante kilometer presenteert de regio zich als **extreem dun bevolkt**. Lo-Reninge is zelfs de dunst bevolkte gemeente van Vlaanderen met amper 52 inwoners per km². Het geheel bestaat uit heel wat kleine dorpen. In totaal zijn er 32 deelgemeenten. Zie de lijst hieronder.

Diksmuide telde op 1 januari 2019 16.735 inwoners. De inwoners zijn als volgt gespreid:

Deelgemeente	Bevolking
Beerst	1.463
Diksmuide	5791
Esen	1.958
Kaaskerke	467
Keiem	1.320
Lampernisse	156
Leke	1.178
Nieuwkapelle	449
Oostkerke	266
Oudekapelle	138
Pervijze	818
Sint-Jacobskapelle	102

1

Bron: Survey Gemeentemonitor. Statistiek Vlaanderen. 2018

Stuivekenskerke	135
Vladslo	1.207
Woumen	1.287

De gemeente Alveringem telt 5.047 inwoners, als volgt verdeeld over de deelgemeenten:

Deelgemeente	Bevolking (31-12-2008)
Alveringem	1.599
Oeren	51
Sint-Rijkers	110
Izenberge	367
Leisele	809
Hoogstade	371
Gijverinkhove	320
Beveren	691
Stavele	660

De gemeente Houthulst heeft de volgende deelgemeenten:

Deelgemeente	Bevolking
Houthulst	3.701
Klerken	1.825
Merkem	2.270
Jonkershove	1.254

De gemeente Lo-Reninge heeft de volgende deelgemeenten:

Deelgemeente	Bevolking (01/01/2019)
Lo	1192
Reninge	1061
Pollinkhove	647
Noordschote	392

3.2. EVOLUTIE VAN DE BEVOLKING

De evolutie van de bevolking gaat in **stijgende lijn**. Dat blijkt ook uit de prognoses van de gemeentemonitor. De bevolking is wel trager gegroeid in deze gemeenten dan in het Vlaams Gewest, met uitzondering van Houthulst die de sterkst groeiende gemeente van de Westhoek is. In de prognose voor de periode tot 2035 is de groeiverwachting quasi gelijk aan die van het Vlaams Gewest, met uitzondering van de gemeenten Lo-Reninge, waar een kleine krimp wordt voorspeld en Diksmuide waar wellicht een beperkte groei zal zijn.

Tabel 2: evolutie bevolking 2005 tot 2035

Stad/gemeente	Groei vs 2005 (=100) (gegevens 2017)	Verwachte groei 2035 vs 2017 (= 100)
Alveringem	103,6	110,5
Diksmuide	106,9	104,6
Houthulst	111,3	110,1
Lo-Reninge	99,5	98,5
Vlaams Gewest	107,8	107,6

Tabel 3: opdeling bevolking volgens leeftijd en vergelijking met 2005

Stad/gemeente (1/1/2017 + groei in vgl. 2005)	Alveringem	Diksmuide	Houthulst	Lo- Reninge	Vlaams Gewest
-19	1.251 (95,4)	3.540 (94,3)	2.303 (107,2)	768 (86,1)	(104,8)
20-65	2.906 (108,7)	9.707 (108,6)	5.858 (114,3)	1.850 (105,1)	(105,4)
65+	10.072 (100,2)	3.472 (117,8)	1.867 (107,8)	670 (102,4)	(119,8)

Uit deze tabel blijkt dat de regio sinds 2005 een **vergrijzing** kent. Dat is voor alle gemeenten het geval, nog het meest voor Diksmuide. Echter, de vergrijzing is iets minder sterk dan in het Vlaams Gewest. Enkel Houthulst ontsnapt min of meer aan de toename van de vergrijzing.

3.3. KANSENGROEPEN

3.3.1. MIGRATIEACHTERGROND

Wat de migratieachtergrond² van de bevolking betreft, valt in vergelijking met het Vlaams Gewest en met gelijkaardige gemeenten in Vlaanderen, de **relatief lage aanwezigheid van vreemdelingen en van personen van buitenlandse herkomst** op. De aantallen zijn in verhouding veel lager, zowat de helft van vergelijkbare Vlaamse gemeenten, en zowat een derde van het Vlaamse gemiddelde.

Tevens valt op dat hoe kleiner de gemeente, hoe lager het aantal. Ruim de helft van deze personen is afkomstig uit de Europese Unie.

Tabel 4: aantal vreemdelingen en personen van buitenlandse herkomst

Stad/gemeente	aantal vreemdelingen	% tov totaal aantal inwoners	personen van buitenlandse herkomst	% tov totaal aantal inwoners
Alveringem	138	2,7%	320	6,3%
Diksmuide	498	3,0%	1081	6,5%
Houthulst	243	2,4%	556	5,5%
Lo-Reninge	32	1,0%	155	4,7%

² Vlaamse Lokale Inburgerings- en Integratiemonitor, editie 2018

VRIND platteland		4,9%		10,5%
VRIND kleinstedelijk		8,7%		21,3%
Vlaams Gewest		8,4%		20,5%

Het aantal personen met een migratie-achtergrond neemt wel toe. Deze evolutie is zichtbaar tot in de kleinste dorpen. Een landelijke gemeente in Vlaanderen heeft momenteel gemiddeld 4,9% inwoners met een vreemde nationaliteit. In de landelijke gemeenten van het gebied van het CultuurOverleg Ijzervallei is dat cijfer tussen 1% en 3%. Nog een voorbeeld: kleine provinciesteden hebben in Vlaanderen gemiddeld 8,7% niet-Belgische inwoners. Diksmuide heeft amper 3% inwoners met een buitenlandse nationaliteit, maar 65 nationaliteiten. De niet-Belgen zijn niet afkomstig uit verre landen, maar meestal uit Frankrijk, Polen of Roemenië. Regelmatig verschijnen in de top vijf van vreemde nationaliteiten ook Nederlanders, Britten of Portugezen. Vluchtelingen van de oorlogen in het Midden-Oosten zijn in de cijfers niet zichtbaar.

De beperkte schaalgrootte maakt het ook moeilijker om deze mensen te bereiken. Veertien Syriërs zijn in de praktijk vier of vijf gezinnen en wat enkelingen. Deze richten geen gestructureerde verenigingen op, met wie samengewerkt kan worden. De andere nationaliteiten in de gemeenten vormen nog kleinere groepen.³

Je kan de aard van de etnisch-culturele diversiteit '**supermicrodiversiteit**' noemen. Het betekent dat er geen dominante groep met een migratieachtergrond is (zoals de nazaten van de Italiaanse, Turkse of Marokkaanse gastarbeiders in de oude industriesteden van ons land), maar dat er heel veel kleine groepen van uiteenlopende nationaliteiten zijn.

3.3.2. ARMOEDE EN KANSARMOEDE

Armoede is in de regio **een latent probleem**. Om de armoede in kaart te brengen, ontwikkelde de provincie West-Vlaanderen haar Kansarmoedeatlas⁴. Aan de hand van tien indicatoren brengt de atlas in kaart welke gemeenten en zelfs welke wijken in die gemeenten een verhoogd risico op armoede kennen.

Armoede vinden we in de Westhoek⁵ vooral in de kernen, evenals in de kwetsbare buurten.

De armoede op het platteland wordt niet gemonitord door de Kansarmoedeatlas omdat de bevolkingsdichtheid er te laag is om correct in de statistieken zichtbaar te worden. Armoede op het platteland is niet alleen meer verspreid, maar ook meer verborgen. Er is echter meer aan de hand. In de dorpen is het aanbod aan openbaar vervoer beperkt, er zijn minder voorzieningen, mensen zijn er meer afhankelijk van een auto, kleinere gemeenten hebben minder middelen om rond armoede te werken ... Het zijn bijkomende factoren die armoede en uitsluiting op het platteland in de hand werken.

De kansarmoede-index⁶ toont in de laatste jaren er een **sterke toename van het aantal kinderen dat geboren wordt in omstandigheden die (kunnen) leiden tot kansarmoede**:

3 Naar: Regio-analyse VormingPlus Oostende-Westhoek, opgesteld in het kader van het beleidsplan 2021-2025 van VormingPlus Oostende-Westhoek, Kris Carlier, maart 2019

4 Kansarmoedeatlas West-Vlaanderen 2017

5 Naar: Regio-analyse VormingPlus Oostende-Westhoek, opgesteld in het kader van het beleidsplan 2021-2025 van VormingPlus Oostende-Westhoek, Kris Carlier, maart 2019

6 <https://www.kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/cijfers/kansarmoede/>

Tabel 5: Kansarmoede-index 2012-2016 (= % geboorten in kansarme gezinnen)

Stad/gemeente	% in 2012	% in 2016	% stijging of daling
Alveringem	12,1 %	6,8 %	- 5,3 %
Diksmuide	6,6 %	12,9 %	+ 6,3 %
Houthulst	4,1 %	10,7 %	+ 6,6 %
Lo-Reninge	7,3 %	12,2 %	+ 4,9 %
Vlaams Gewest	10,5 %	12,8 %	2,30%

Er is in drie van de vier gemeenten van het gebied een sterke stijging van de kansarmoede. Die stijging is sterker dan in het Vlaams Gewest. Enkel Alveringem kan het tij keren, maar de drie anderen evolueren naar het Vlaamse gemiddelde.

Tabel 6: gemiddeld inkomen per inwoner in 2015

Stad/gemeente	Gemeente	Belfiuscluster	Vlaams Gewest
Alveringem	15.343	17.641	18.970
Diksmuide	16.765	18.899	18.970
Houthulst	16.265	17.641	18.970
Lo-Reninge	16.117	17.835	18970

Het **gemiddelde inkomen per inwoner is in elk van de vier gemeenten van de noordelijke Westhoek beduidend lager dan vergelijkbare gemeenten in Vlaanderen** (de zgn. Belfiuscluster) en dan het Vlaamse gemiddelde. De onderlinge verschillen zijn ook opvallend. Alveringem heeft van de vier gemeenten het laagste gemiddelde inkomen per inwoner.⁷

De armoede op het platteland wordt ook versterkt door de lagere woningprijzen. Mensen die het niet breed hebben, kijken soms uit naar het platteland omdat ze de (huur)prijzen voor een appartement aan de kust of in een centrumgemeente niet kunnen betalen. Hiermee isoleren ze zich nog verder van het aanbod aan hulp en ondersteuning en gaan ze nog verder van potentiële jobs wonen.⁸

Om het cultuuraanbod beter toegankelijk te maken voor mensen in armoede, stapten enkele gemeenten uit de (hele) Westhoek in de UiTPAS. Dat zijn Wervik, Ieper, Poperinge, Diksmuide en Zonnebeke. Wie een verminderd inkomen heeft, kan in deze gemeenten 80% korting krijgen op het aanbod van de meeste (sociaal-)culturele activiteiten. Op die manier wordt de financiële drempel voor een groot stuk weggenomen. Of men in aanmerking komt voor een UiTPAS tegen kansentariaf, hangt af van het inkomen.

7 Jouw gemeente in cijfers <https://www.statistiekvlaanderen.be/sites/default/files/docs/GM-Houthulst.pdf> en de andere gemeenten

8 Idem

3.4. BRAINDRAIN?

Het Streekpact RESOC 2008-2012 schreef "**braindrain is een feit**: in het nabije verleden vertrok naar schatting 40% van de hoog opgeleide jongvolwassenen tussen 20 en 34 uit de Westhoek, tegenover 12 % die zich in de Westhoek kwam vestigen." Een braindrain heeft uiteraard ook effect op de culturele ontwikkeling van de regio.

RESOC wilde de braindrain onder meer bestrijden via deze uitdaging⁹: "een kwaliteitsvolle omgeving: de aantrekkelijke en zorgzame Westhoek". Opdracht 2 Cultuur werd als volgt omschreven: mentale en fysieke ruimte (voor jongeren) én een sociocultureel aanbod 2.0 (voor jongvolwassenen). Men wilde het socioculturele aanbod screenen en zo nodig meer afstemmen op de verwachtingen van jonge gezinnen en jongvolwassenen. Tegelijkertijd zou men bekijken in welke mate aangesloten/samengewerkt kan worden met grotere culturele spelers van buiten de regio (al dan niet grensoverschrijdend).

Concreet ging het dan over zaken als:

- de (financieel onzekere) toekomst van de kleine musea en evenementen met bovenlokale uitstraling
- financiering en organisatie van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden ...
- verdergaande samenwerking tussen de culturele centra
- het ontwikkelen van een aanbod in de streek waarmee jongvolwassenen en gezinnen (meer) overtuigd worden – is deels perceptie en vraag naar goede marketing.

Dat waren voorstellen. Op het terrein is de voorbije jaren echter weinig gerealiseerd.

Het Provinciaal Steunpunt Data & Analyse stelt dat er geen sprake is van braindrain¹⁰. Op basis van cijfers tot 2018 is wel sprake van **verlies in de leeftijdsgroep 20-24 jaar**, maar dit wordt gecompenseerd door braingain in een latere leeftijdsgroep. In dezelfde presentatie lezen we dat, op het niveau van de vier kernsteden in de Westhoek, gezinnen met kinderen de stad verlaten, maar hoofdzakelijk in de Westhoek of West-Vlaanderen blijven.

3.5. DE MOBILITEIT, EEN KENMERKEND PROBLEEM

De lage bevolkingsdichtheid in de Westhoek heeft ook een belangrijke impact op de mobiliteit, en daardoor ook indirect op de (cultuur)participatie. De afstanden zijn groot, de verplaatsingstijd lang, de verkeersmodi beperkt.

In de Westhoek is een **zwak uitgebouwd openbaarvervoersnetwerk**. De bevolking moet het stellen met streeklijnen, die slechts enkele keren per dag rijden. De dorpen kunnen een beroep doen op de Belbus, met een zeer beperkt aanbod, waarin de voorbije jaren nog werd gesnoeid. In de Westhoek haalt De Lijn de norm niet voor basismobiliteit.

In de praktijk zijn de inwoners van de Westhoek dan ook vooral **aangewezen op de auto**. Dit zien we onder meer aan het aantal auto's per gezin, dat hoger is in de Westhoek dan aan de kust. Zo heeft men in het landelijke Lo-Reninge gemiddeld 1,33 auto's per gezin; in Oostende zijn dat er maar 0,78¹¹. Een vergelijking met het jaar 2000 leert dat het aantal auto's in de Westhoek zelfs nog stijgt. Er is geen enkele

⁹ RESOC Westhoek, Streekpact 2013-2019

¹⁰ Vitale Westhoek, Migratie in de Westhoek, Hilde Coudenys, Provinciaal Steunpunt Data & Analyse, juli 2018

¹¹ Onderzoek Verplaatsingsgedrag Vlaanderen 2016-2017

regio in Vlaanderen waar de auto zoveel wordt gebruikt voor woon-werkverkeer.¹² Voor de inwoners van de Westhoek is de auto ook het meest vlotte vervoersmiddel.

Voor vervoer binnen de regio is de trein geen optie.

3.6. MORFOLOGIE VAN DE NOORDELIJKE WESTHOEK¹³

Het gebied van de IGS CultuurOverleg IJzervallei strekt zich binnen het IJzerbekken uit over twee verschillende geografische en bodemkundige entiteiten. Je zou kunnen zeggen over twee types van landschappen. Enerzijds is er een houtland in het oostelijke gedeelte van de regio, op het grondgebied van Houthulst. Anderzijds is de zone ten westen van de IJzer en het kanaal Ieper-IJzer aan te duiden als een vlak polderlandschap. Deze regio is een aaneengesloten **openruimtegebied van groot belang**. Typisch is het waterlopenstelsel in de natte polders en de IJzerbroeken. De uitgesproken natte en overwegend laag gelegen gebieden zoals de IJzervallei en het komgrondengebied van Lampernisse hebben **een grote natuurwaarde op Vlaams en zelfs internationaal niveau**. De hoger gelegen zandleemgronden zijn open van structuur en intensief als landbouwgebied in gebruik. Ze zijn ook belangrijk voor akkervogels. Natuurverbindingen tussen deze zandleemgronden en de IJzervallei worden gevormd door de noord-zuidgerichte beken en kanalen (o.a. Lovaart).

Het IJzerbekken is het meest westelijk gelegen Vlaamse bekken met een oppervlakte van ongeveer 136.500 ha of 10 % van het Vlaamse grondgebied. Het afwateringssysteem van de IJzer en van de kustpolders werd echter sterk beïnvloed door de mens. Er werden vele kilometers waterkerende dijken gebouwd en ook heel wat kanalen en vaarten gegraven.

De waterlopen en kanalen hebben een grote cultuurhistorische waarde. Denk aan de Ieperlee, de Sluis Fintele, de Blankaartvijver, de Handzamevallei, de kom van Lampernisse, Nieuwkapelle put en de Viconiakleiputten.

De polders vormen een vlak open landschap met weidse vergezichten en een zeer zwak reliëf. Ze worden gekenmerkt door een **grote verspreiding van hoeven en kleine kerndorpen**.

De polders zijn landbouwlanden met grote percelen, ontbrekende of weinig dichte en meestal geknotte lineaire begroeiing, kronkelende wegen en talrijke sloten.

Er zijn meerdere beschermde cultuurhistorische landschappen in het gebied:

- Poldergebied van Lampernisse en omgeving (Diksmuide en Alveringem)
- Koekelarebos, Praatbos en kasteeldomein Ter Heyde (Diksmuide)
- Oudlandpolders van Lampernisse (Diksmuide)
- Parochiekerk Sint-Jacob met omgeving (Diksmuide)
- Kasseiweg Steenstraat (Houthulst en Diksmuide)

Daarnaast bevat de regio tal van natuurgebieden zoals de Blankaart, De IJzervallei, de Eversambossen, De Handzamevallei, het Vrijbos, de historisch permanente graslanden, enz.

¹² Gemeentemonitoren 2018 – Afdeling D. Mobiliteit - Verplaatsingen tussen woonplaats en werk, school of opleiding: dominant vervoersmiddel

¹³ Deels gebaseerd op het beleidsplan Hout & Blooteland, 2009

3.7. DE PERIFERE LIGGING VAN DE REGIO

De noordelijke Westhoek grenst aan Frankrijk. Dat deel van Frankrijk wordt in de streek nog steeds Frans-Vlaanderen genoemd. De Fransen zelf profileren er zich nog steeds mee en noemen het gebied La Flandre. Het maakte in een ver verleden, tot 1795, deel uit van het Graafschap Vlaanderen. Cultureel draagt het nog veel sporen van dat Vlaamse verleden, al is de gemeenschappelijke taal, die de gebieden verbindt, quasi verdwenen. Er zijn nog restanten van het oud-Nederlands. De architectuur en veel culturele praktijken (immaterieel cultureel erfgoed) tonen nog steeds de gemeenschappelijke historische wortels. Neem bijvoorbeeld de reuzencultuur die aan de overkant van de grens nog zeer levendig is, zelfs sterker dan bij ons.

Het is enerzijds een handicap omdat het doelpubliek afgebakend wordt door een talige grens en de potenties van bereik beperkt. Anderzijds biedt het een aantal perspectieven voor grensoverschrijdende werkingen. Het is niet toevallig dat er nogal wat toeristische samenwerkingsverbanden zijn.

Morfologisch vertonen beide gebieden veel gelijkenissen. Ze zijn beide dun bevolkt, ze omvatten een groot gebied met talrijke kleine dorpen, hebben geen grote steden (behalve aan de randen, zoals Duinkerke), vertonen een agrarisch karakter en ze liggen beide ver van de economische en culturele centra van beide landen.

De immateriële cultuur en het landschap zijn interessante aanknopingspunten voor toekomstige vormen van grensoverschrijdende samenwerking. Die wordt echter belemmerd door institutionele verschillen (verschillende administratieve en bestuurlijke structuren) die telkens moeten overwonnen worden.

Daarnaast moeten we even stilstaan bij de **bereikbaarheid van de regio**. Er is vooreerst de **perifere ligging ten opzichte van grote steden en met hun culturele polen**. De afstand naar Gent, Antwerpen of Brussel is niet alleen groot, er is noch een adequaat openbaar vervoer, noch een wegennet dat vlotte verbindingen garandeert. Dat zorgt er wel voor dat er weinig culturele uitwisseling is met deze culturele polen. De regio is in belangrijke mate op zichzelf aangewezen.

Er zijn gelukkig wel centrumsteden (Kortrijk, Brugge, Oostende...) en kleinere steden en gemeenten (Ieper bijv.) met een interessant aanbod én cultureel leven. Maar die liggen ook niet op een steenworp van de noordelijke Westhoek.

In welke mate hebben deze steden een impact op de bevolking van de gemeenten van het CultuurOverleg IJzervallei? Feit is dat ze voor een belangrijk deel van de bevolking culturele behoeften invullen. Voor bibliotheekbezoek door intense lezers en scholieren, voor het volgen van een voortgezette kunstopleiding aan het deeltijds kunstonderwijs, het bijwonen van talrijke voorstellingen en concerten, levenslang leren enz. zijn mensen aangewezen op het aanbod in die steden. Ook Diksmuide vervult trouwens deze functies. Deze situatie is gelijkaardig als voor gespecialiseerde gezondheidszorg, middelbaar en hoger onderwijs, sociaal werk, voor (grotere) winkels...

Die afstanden zijn uiteraard ook een mentale perceptie. Met de auto rijd je in 45 minuten van Diksmuide naar Kortrijk maar het lijkt veel verder... zeker voor wie niet in de regio woont.

Hoe dan ook, de noordelijke Westhoek is een **vrij geïsoleerd gebied dat voor veel diensten en functies afhankelijk is van steden die op een vrij grote afstand liggen**. De lage bevolkingsdichtheid en de intern grote afstanden versterken dat gevoel nog.

3.8. ONDERWIJS EN VORMING

De vier gemeenten hebben een vrij uitgebreid onderwijsaanbod.

Er zijn 3490 leerlingen in het kleuter- en lager onderwijs en 1774 leerlingen in het middelbaar onderwijs, het buitengewoon onderwijs inbegrepen. Het zijn belangrijke doelgroepen voor het CultuurOverleg IJzervallei.

De scholen zijn goed gespreid over de regio, zeker het lager en kleuteronderwijs zijn aanwezig in de meeste dorpen. Een en ander is afhankelijk van het aantal kinderen in deze dorpen. Er zijn vrije scholen in de vier gemeenten en gemeentescholen in drie van de vier (niet in Lo-Reninge). Het gemeenschapsonderwijs is enkel aanwezig in Diksmuide.

Voor het middelbaar onderwijs fungeert Diksmuide als een centrumgemeente. Er is daarnaast enkel in Houthulst een school voor buitengewoon onderwijs. Er zijn echter ook veel leerlingen uit de vier gemeenten van het CultuurOverleg IJzervallei die naar middelbare scholen buiten de regio gaan (Ieper, Poperinge, Veurne...). Behalve in Diksmuide zijn het allemaal vrije scholen.

Tabel 7: aantal leerlingen kleuter, lager en middelbaar onderwijs in het schooljaar 2018 – 2019

Stad/gemeente	Kleuter- en lager	Middelbaar (incl. BO)
Alveringem	447	
Diksmuide	1.649	1.655
Houthulst	1.037	119
Lo-Reninge	357	
Totaal	3490	1774

Bijzondere aandacht verdient het deeltijds kunstonderwijs.

Het positieve punt is dat er een aanbod is in elke gemeente van de regio. Het gaat daarbij om initiatie en om de lagere graden in muziek, podiumkunsten en beeldende kunst. Wie verder wil gaan, moet zich dan verplaatsen naar een andere vestiging, meestal de hoofdzetel van de academie. Dat is vaak een ernstige belemmering, zeker voor kinderen en jongeren, ook gelet op het beperkt aanbod van openbaar vervoer. Merkwaardig is de organisatorische structuur van het deeltijds kunstonderwijs in de regio. Dat is een ware puzzel. We overlopen even de structuren en het aanbod.

- In Alveringem is er wat betreft beeldende kunst een afdeling met een kinderatelier en jongerenatelier van kunstacademie Westhoekacademie (Koksijde) en voor muziek is er een afdeling van StaPWest (Veurne) (enkel eerste graad).
- In Diksmuide is er de eigen Kunstenacademie Kadens met een ruim aanbod voor muziek, woord en dans. De beeldende vakken in Diksmuide worden aangeboden door de Kunstacademie van Poperinge.
- In Houthulst heeft Kadens (Kunstenacademie Diksmuide) er een vestigingsplaats in het Dorpshuis Jonkershove, met een aanbod van klassieke instrumenten en muziekinitiatie.
- In Lo-Reninge ten slotte is er een vestigingsplaats van de Kunstacademie van Poperinge met een aanbod van woordkunst-drama, beeld en muziek.

3.9. SOCIALE COHESIE ONDER DRUK

In de grensstreek zijn zowel publieke als commerciële dienstverlening voor de burger stilaan aan het verdwijnen. Vooral in de landelijke regio van de grensoverschrijdende Westhoek worden minder mobiele inwoners hierdoor getroffen. Ook de sociale cohesie van de dorpen in deze regio komt door het verdwijnen van de dienstverlening in het gedrang.¹⁴

Hier en daar nemen inwoners echter zelf het heft in handen. Ze zetten initiatieven op die niet enkel gericht zijn op dienstverlening maar er ook voor zorgen dat mensen elkaar opnieuw kunnen ontmoeten.

Er lopen verschillende projecten om deze uitdaging aan te pakken waarbij zowel inwoners als lokale besturen hun steentje kunnen bijdragen.

Het is een feit dat de dienstverlening op bovenlokale schaal kan versterkt worden en efficiënter georganiseerd. Dat vereist acties op dorpsniveau. Ze gebeuren best samen met de bewoners en de lokale besturen. Het CultuurOverleg IJzervallei kan een steentje bijdragen.

3.10. TOERISME IN DE WESTHOEK

Het beleid op het vlak van **toerisme is sterk uitgewerkt** in de Westhoek. Er is een drieledigheid van toeristische organisaties: op het provinciaal niveau is er Westtoer, in de Westhoek is er een gebiedsgerichte werking (Toerisme Westhoek) en in zowat elke West-Vlaamse gemeente is er een toeristische dienst. In de vier gemeenten van de regio IJzervallei is er telkens zo'n professioneel gerunde dienst.

Westtoer is een autonoom provinciebedrijf voor toerisme en recreatie in West-Vlaanderen. Het situeert zich tussen het Vlaams niveau en de basisactoren (gemeenten, privé-sector) en wil alle spelers met een rol in de toeristisch-recreatieve sector samenbrengen. De partners uit de gemeenten en de privé-sector worden samengebracht in samenwerkingsverbanden, ondersteund door financiële en personele middelen. Met een regiowerking wil Westtoer ten volle inzetten op bovenlokaal en gebiedsgericht werken. Om dit te realiseren deelt Westtoer de provincie op in 4 regio's: de Kust, de Westhoek, het Brugse Ommeland en de Leiestreek.

Toerisme Westhoek, een regiowerking van Westtoer, is een semi-autonome gebiedsgerichte werking aangestuurd door een regioteam. Dit is het gezicht en het aanspreekpunt in de regio. Toerisme Westhoek staat in voor het communiceren van de troeven van de regio aan de toerist en de recreant en het initiëren en coördineren van nieuwe projecten en acties.

Om de 6 jaar maakt Westtoer voor elke regio een nieuw beleidsplan voor toerisme en recreatie. In het strategisch beleidsplan¹⁵ voor de Westhoek 2018 – 2024 staan de volgende ambities neergeschreven. *“Na afloop van de honderdjarige herdenking van de Eerste Wereldoorlog willen we de Westhoek opnieuw op een andere manier positioneren in Vlaanderen en Nederland. Onze ambitie is om van de Westhoek een topbestemming te maken voor korte vakanties en daguitstappen. Een bestemming die zich onderscheidt door een unieke beleving van het landschap, het grenzeloos bourgondisch genieten en de historie die in de Westhoek constant voelbaar en beleefbaar is. De mix van troeven moeten we beter uitspelen: de rust en de stilte, het open landschap, de steden en dorpen, het erfgoed, de streekproducten, de gastronomie en de ligging*

¹⁴ Bron: Partons 2.0, een project van het grensoverschrijdend Interreg V-programma France-Wallonie-Vlaanderen. Partons 2.0 staat voor participatieve ontwikkeling van de streek.

¹⁵ https://corporate.westtoer.be/sites/westtoer_2015/files/westtoer_corporate/strategisch_beleidsplan_westhoek_2018-2024_.pdf

aan de zee en de Franse grens. (...)."

De regiowerking heeft een coördinerende functie.

Op gemeentelijk vlak zijn er in het gebied van het CultuurOverleg IJzervallei ook professionele **toeristische diensten**. Ze hebben een eigen balie en aanspreekpunt. Die hebben allen een uitgewerkt programma-aanbod, ondersteunen bezoekers in functie van verblijf, verwijzen hen door naar horeca, attracties, verspreiden brochures en folders over de Westhoek, beschikken over info over fietsroutes, netwerkkarten, wandelroutes enz. In Lo-Reninge wordt de uitvoering van het toeristisch beleid uitbesteed aan de VVV Lo-Reninge (ook wel Lauka vzw genoemd).

Het onthaal van toeristen is een essentieel onderdeel van het toerisme in de Westhoek. Met toeristisch onthaal wordt het ontvangen en begeleiden van de bezoeker en het stimuleren van herhaalbezoek bedoeld.

4. OMGEVINGSANALYSE CULTUUR

4.1. STREEKOVERSTIJGENDE CULTURELE ONTWIKKELINGEN MET IMPACT OP DE REGIO

Steeds meer concurrentie tussen aanbieders in de sfeer van de vrije tijd:

- veel meer commerciële aanbieders (comedy, pretparken ...) en creatieve economie
- digitale sterke ontwikkeling die individuele vrijetijdsbesteding in de hand werkt: games, video on demand, Netflix en Spotify ...
- nieuwe en sterk groeiende recreatieve activiteiten in de sfeer van gezondheid, open lucht, fietsen (zie e-bike), wandelen, tuinieren ... ; dit heeft een positieve impact op de gemeenten van het CultuurOverleg IJzervallei die uitermate geschikt zijn voor deze vormen van beleving
- ecologische transformatie: meer aandacht voor natuur, open ruimte, klimaat, milieu en mobiliteit
- meer nadruk op duurzaamheid, ook in de culturele wereld en het culturele aanbod; de grote afstanden naar culturele activiteiten en het zwakke openbaar vervoer in de Westhoek zijn in dit kader niet bevorderlijk
- een veeleisender publiek door al deze factoren
- de cultuurwereld ontdekt de wetten van de communicatie: marketing, formats, bijzondere locaties, bijzondere momenten,.. wat ook CultuurOverleg IJzervallei noopt tot een efficiëntieoefening in cultuurcommunicatie
- meer aandacht voor de belevingswaarde, voor de sfeerzetting, maar ook een toenemende behoefte aan inhoudelijke verdieping

Veranderingen in cultuurbeleving:

- de achteruitgang van het sociaal-cultureel verenigingsleven, door vergrijzing en door een wijzigend vrijwilligerswerk dat eerder tijdelijk wordt en anders ingevuld wordt; deze tendens is ook aanwezig in de Westhoek, zij het minder sterk
- de amateurkunsten doen het al bij al goed, maar er is relatief weinig artistieke vernieuwing
- de complexiteit van de artistieke wereld neemt toe waardoor de nood aan kunst- en cultuureducatie toeneemt
- een groeiende individualisering van de beleving (cf. Spotify, Netflix ...)
- de concentratie van artistieke presentatie en creatie in (grote) steden
- de betrokkenheid verandert: van loutere consument naar deelhebber (van deelnemen naar deelhebben): co-creatie, burgerinitiatieven, tijdelijke werkingen, burgerinitiatieven enz.

Veranderingen in beleid

- een evolutie in cultuurbeleid van verschillende overheden: van een strikt cultuur- naar een breed vrijetijdsbeleid; dat is ook het geval in de Westhoek
- veel meer accent op werkingen die grenzen van cultuur overschrijden (transversaal) en die partnerschappen aangaan met andere domeinen zoals landschapszorg, onderwijs, welzijn...; dergelijke (potentiële) partners zijn ook in de IJzervallei aanwezig
- de teloorgang van een complementair beleid (geen taak meer voor provincies, doorgedreven decentralisatie lokaal cultuurbeleid ...) en overheden die zich terugtrekken; zeker voor de Westhoek is het verdwijnen van de bevoegdheid cultuur bij de provincie een verarming; de (nabije) provincie kent de streek grondig en kon adequaat inspelen op de ontwikkelingen

- de besparingen op cultuur, zeker wat betreft de Vlaamse middelen en investeringen
- de vermarkting van delen van het cultuuraanbod: de werking van culturele actoren wordt steeds meer getoetst aan de werking en kenmerken van de vrije markt
- een verzakelijking op alle terreinen die leidt tot meer regels en voorwaarden, wat voor alle organisaties, zeker voor vrijwilligersverenigingen steeds moeilijker te behappen is
- de toenemende rol van het 'functiedenken': cultuur wordt niet meer getoetst aan de intrinsieke waarde ervan, maar aan de effecten die het genereert: economische meerwaarde, sociale effecten, versterking van de identiteit van steden en regio's, toeristisch gebruik enz.; hoe belangrijk deze effecten ook zijn, de kernwaarden van cultuur dreigen ondergesneeuwd te worden.

4.2. ALGEMENE GEGEVENS VAN DE VIER GEMEENTEN

Hieronder volgen algemene gegevens over het cultureel aanbod en de participatie. Deze zijn geselecteerd uit verschillende databanken en informatiebronnen. De belangrijkste zijn de Vrijetijdsmonitor van het Departement Cultuur, Jeugd en Media en de Gemeentemonitor (Statistiek Vlaanderen. 2018).

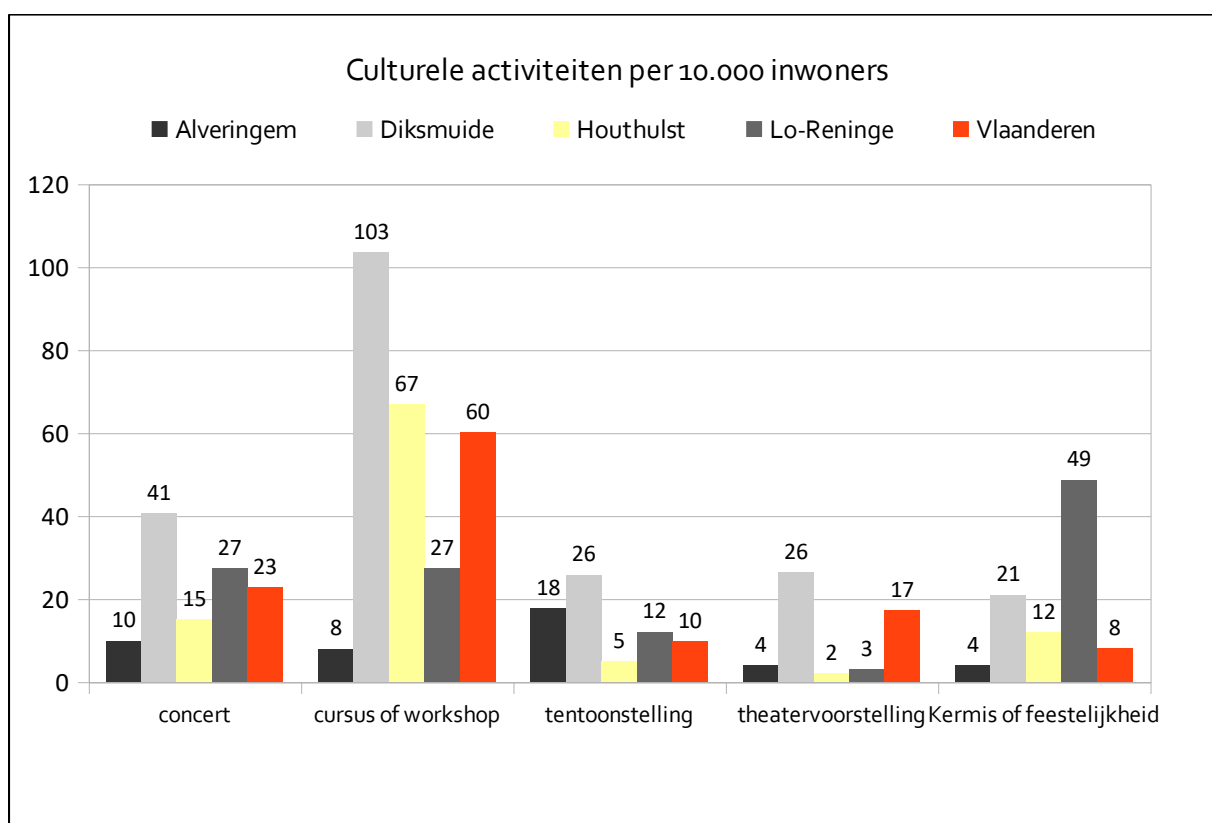
In de tabellen wordt als vergelijkingsbasis verwezen naar de Belfiuscluster. Dat is een typologie van de gemeenten opgemaakt door Belfius. Voor de regio zijn er drie clusters relevant:

- CLUSTER V8 - Landelijke woongemeenten met eerder vergrijzende bevolking (Houthulst en Alveringem)
- CLUSTER V7 – Landbouwgemeenten (Lo-Reninge)
- CLUSTER V12 - Gemeenten en kleine steden met centrumfunctie en economische activiteit (Diksmuide)

Dit laat toe vergelijken te maken met gelijkaardige gemeenten in Vlaanderen. Regelmatig wordt ook de vergelijking met het Vlaams Gewest toegevoegd.

Tabel 8: Aanbod culturele activiteiten per 10.000 inwoners

Stad/gemeente	Aantal	Belfiuscluster	Vgl. Belfiuscluster	In %
Alveringem	150	219	-69	68%
Diksmuide	577	273	304	211%
Houthulst	205	219	-14	94%
Lo-Reninge	398	231	167	172%
Vlaanderen	265			

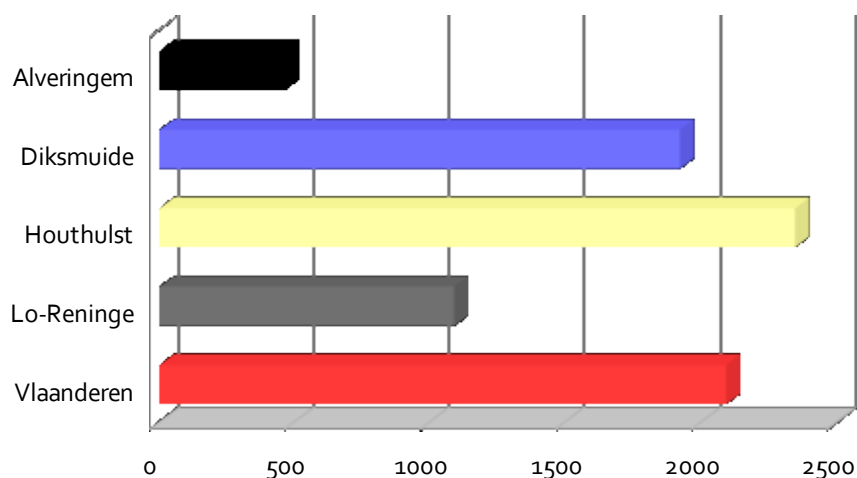
De cijfers uit de tabel tonen aan dat het **aanbod van culturele activiteiten** (per 10.000 inwoners) in Diksmuide meer dan **dubbel zo hoog is als het gemiddelde in Vlaanderen** en markant hoger dan in vergelijkbare steden. Ook in Lo-Reninge is dat bijna het dubbel van vergelijkbare agrarische gemeenten. In Houthulst wordt het gemiddelde benaderd en in Alveringem is dat slechts twee derde van het gemiddelde.

De grafiek toont de diversiteit van het aanbod. Diksmuide heeft een groot aanbod in verhouding tot het bevolkingsaantal op alle vlakken maar nog het meest voor concerten en cursussen. Lo-Reninge doet het goed voor concerten en feestactiviteiten, maar scoort zwak voor theatervoorstellingen en tentoonstellingen. Houthulst zit onder het gemiddelde van vergelijkbare gemeenten, het scoort wel vrij goed op het vlak van cursussen en workshops, maar is zwak op het vlak van tentoonstellingen. Alveringem blijft op alle vlakken onder het gemiddelde. Het aanbod is er beperkt.

Tabel 9: Aantal leners in de bibliotheek per 10.000 inwoners

Stad/gemeente	Aantal	Belfiuscluster	Vgl. Belfiuscluster	In %
Alveringem	472	1700	-1228	28%
Diksmuide	1931	2038	-107	95%
Houthulst	2357	1700	657	139%
Lo-Reninge	1100	2028	-928	54%
Vlaanderen	2103			

Grafiek: aantal leners in de bibliotheek per 10.000 inwoners

De tabel en de grafiek tonen overduidelijk twee aspecten: het aantal leners is enkel in Houthulst (iets) hoger dan het Vlaamse gemiddelde en dan de leners in vergelijkbare gemeenten. In de andere gemeenten is het steeds lager dan alle gemiddelden, het laagst in Alveringem en Lo-Reninge. Kortom, de **openbare bibliotheken worden niet zo intens gebruikt** als in vergelijkbare gemeenten en als in Vlaanderen.

Bijkomend moeten we wel opmerken dat veel leners uit Alveringem naar (het nabije) Veurne en Poperinge gaan, vooral volwassenen. Mede daarom richt de bibliotheek van Alveringem zich in het bijzonder op jonge lezers. Twee derde van de leners zijn kinderen en jongeren. Deze resulteerde in een quasi verdriedubbeling van het aantal jonge lezers tussen 2016 en 2018.

Tabel 10: aantal amateurkunstenaars per 10.000 inwoners

Stad/gemeente	Aantal	Belfiuscluster	Vgl. Belfiuscluster	In %
Alveringem	45	35	10	129%
Diksmuide	57	43	14	132%
Houthulst	74	35	39	210%
Lo-Reninge	243	79	164	307%

Het Vlaams gemiddelde van het aantal kunstenaars bedraagt 42,08.

Het aantal kunstbeoefenaars per 10.000 inwoners is in de vier gemeenten groter dan in vergelijkbare clusters van gemeenten en groter dan het Vlaams gemiddelde. **De kunstbeoefening mag uitdrukkelijk als zeer positief** benoemd worden.

Het aantal amateurkunstenaars is, merkwaardig genoeg, het hoogst in Lo-Reninge. Dat heeft te maken met de aanwezigheid van meerdere verenigingen voor amateurkunsten (toneel, muziek...).

Tabel 11: aantal lokale afdelingen in het sociaal-cultureel werk per 10.000 inwoners

	Aantal	Belfiuscluster	Vgl. Belfiuscluster	In %
Alveringem	59	22	37	268%

Diksmuide	38	18	21	217%
Houthulst	52	22	30	235%
Lo-Reninge	55	22	33	254%

Het Vlaams gemiddelde van het aantal lokale afdelingen in het sociaal-cultureel werk bedraagt 17,42.

Deze tabel toont vooral aan dat het **sociaal-cultureel verenigingsleven in de Westhoek nog levendiger is dan elders in Vlaanderen, maar ook dan in vergelijkbare steden en gemeenten**. Er mag gerust worden gesteld dat het veel levendiger is. In de twee kleinste gemeenten van het gebied, Alveringem en Lo-Reninge, is het aantal afdelingen meer dan 2,5 keer groter dan in vergelijkbare gemeenten elders en dan het Vlaams gemiddelde. Dat is ook zo in Houthulst. In Diksmuide ligt het percentage amper lager (217%).

De conclusie is overduidelijk dat er nog een stevig verenigingsleven actief is in vier gemeenten van de intergemeentelijke samenwerking.

4.3. BEKNOPTE SCHETS VAN HET CULTUREEL PROFIEL VAN DE GEMEENTEN

Voor een volledige beschrijving van het cultureel profiel van elke gemeenten, zie de bijlagen. Hieronder volgt de synthese waarin een aantal conclusies verwerkt zijn.

4.3.1. CULTURELE INFRASTRUCTUUR

In Diksmuide is er een cultuurcentrum, volledig uitgerust en met eigen programmering en staf. Er zijn quasi overal gemeenschapscentra met culturele infrastructuur in de meeste deelgemeenten (32 dorpen) van de regio. Het is infrastructuur op maat van het lokale bevolkingsaantal, meestal kleinschalig. Er zijn 22 ontmoetingscentra of gemeenschapscentra: 8 in Diksmuide, 5 in Houthulst, 5 in Alveringem en 4 in Lo-Reninge.

Er is vooral een receptieve werking. Er is enkel een volwaardige eigen programmering in Diksmuide.

Er is geen grootschalige infrastructuur. De grootste zaal is de schouwburg van CC Kruispunt met 311 plaatsen. Diksmuide plant nog de bouw van een nieuwe evenementenhal (zaal 1200 pers. opsplitsbaar in twee zalen). In Alveringem is de beschermde kerk van Oeren in gebruik als tentoonstellingsruimte.

4.3.2. CULTUURaanbod, ORGANISATIE EN ACTOREN VAN LOKAAL BELANG

VERENIGINGSLEVEN

Er is een zeer uitgebreid en actief verenigingsleven, geografisch verspreid in de centra en de dorpen. Dat geldt zowel voor het sociaal-cultureel werk als voor de amateurkunsten.

Alleen al in Diksmuide zijn er 180 culturele, sport- en jeugdverenigingen, en dat voor een gemeente met 16.735 inwoners. In Houthulst 52 sociaal-culturele verenigingen actief. In Alveringem zijn er in totaal 120 verenigingen (inclusief jeugd, sport, feestcomités, cultuur...) waarvan er een 45-tal een link hebben met cultuur. In Lo-Reninge zijn er 55 verenigingen.

In de amateurkunsten noteren we in de vier gemeenten samen 11 toneelverenigingen, 11 harmonies of fanfares en 10 koren. Daarnaast zijn er nog verschillende kunstkringen en dansorganisaties.

In alle gemeenten is er ook nog een aparte verenigingswerking (vrijwilligers) rond Westhoek verbeeldt. In elke gemeente worden de verenigingen gesubsidieerd voor hun jaarwerking.

GEMEENTELIJK CULTUREEL AANBOD EN ORGANISATIE

De gemeentelijke organisatie op het vlak van cultuur is, behalve in Diksmuide, niet zo sterk uitgebouwd. Er is wel een evolutie in positieve richting waar te nemen. Zo heeft Houthulst een nieuwe cultuur- en erfgoedmedewerker aangetrokken. Er zijn echter weinig professionals. De verklaring is de kleine schaal van de gemeenten.

Enkel Diksmuide heeft een uitgebouwde gemeentelijke organisatie. Er is weliswaar geen 'dienst cultuur'. De coördinator vrije tijd behartigt die taken zoals de ondersteuning van de sociaal-culturele verenigingen en verzorgt de ondersteuning van de cultuurraad.

In de drie andere gemeenten is het beeld beperkter. In de drie gemeenten is er wel aandacht voor cultuur, maar de werking maakt deel uit van een Dienst Vrije Tijd. Die geeft overal ondersteuning aan de cultuurraad en de plaatselijke culturele verenigingen. De gemeenten nemen wel zelf enkele initiatieven op het vlak van cultuur zoals het organiseren van busuitstappen(voorstellingen, musea ...), inrichten van tentoonstellingen... In Alveringem zijn er naast het Diensthoofd Mens & Vrije Tijd nog 2 medewerkers in dienst en een cultuurfunctionaris voor erfgoedprojecten.

Het is duidelijk dat de professionele bestaafing van de gemeentelijke diensten zeer beperkt is. Dat is uiteraard het gevolg van de beperkte financiële middelen.

Elke gemeente heeft een gemeentelijke openbare bibliotheek met een hoofdbibliotheek en verschillende filialen (leners cf. supra). Houthulst en Lo-Reninge vormen een intergemeentelijke bibliotheek met hoofdzetel in Houthulst en uitleenposten in Lo en Reninge. In Houthulst zelf zijn er nog uitleenposten in Klerken en Merkem.

In Diksmuide heeft de Stedelijke Openbare Bibliotheek een hoofdbibliotheek en uitleenposten in Keiem, Leke en Pervijze.

Er zijn in die drie gemeenten nog meerdere uitleenposten in de deelgemeenten omdat sociaal kwetsbare groepen zouden stoppen met lezen als de uitleenposten sluiten. Zie ook het zeer beperkte aanbod van openbaar vervoer. Ouders van deze kwetsbare groepen staan niet zelf in voor het vervoer.

Enkel in Alveringem is de openbare bibliotheek gevestigd in de hoofdgemeente. Er zijn geen uitleenposten in deelgemeenten.

Opmerkelijk is dat de leerlingen van de basisscholen in klassikaal verband naar de bibliotheken van Alveringem, Houthulst en Diksmuide komen. In Alveringem ligt het accent vooral op jeugdwerking en jonge gezinnen. In twee gemeenten is een speltheek aanwezig.

De gemeenten investeren in cultuurcommunicatie, naast eigen publicaties wordt samengewerkt met Achthoek en met CO7 rond het merk 'Uit in de Westhoek'. Momenteel wordt werk gemaakt van de uitrol van de UiTPAS. Niet alle gemeenten nemen reeds deel. In Diksmuide is er een lokaal netwerk vrijetijdsparticipatie voor mensen in armoede.

ANDERE

Voor alle gemeenten is toerisme belangrijk. Er zijn trouwens veel culturele aspecten in het toeristisch aanbod aanwezig. Zo gaat het project Feniks 2020, dat vanuit Toerisme Westhoek wordt getrokken, rond de wederopbouwarchitectuur.

Diksmuide zet extra in op evenementen. Zo is de heraanleg van de markt gebeurd in functie van een 'evenementenplein'.

De Westhoek heeft een feest- en eetcultuur. In de lokale samenlevingen zijn dorpskermissen van essentieel belang.

4.3.3. CULTUURANBOD, ORGANISATIE EN ACTOREN VAN BOVENLOKAAL BELANG

BOVENLOKALE CULTURELE ACTOREN:

Er zijn in de regio weinig culturele actoren van bovenlokaal belang. Zo is er geen enkele (culturele) erfgoedorganisatie met een kwaliteitslabel (museum, archief...). Er is wel het Museum aan de IJzer, deel van het memoriaal van de Vlaamse Ontvoogding (met een specifieke decretale regeling).

Op het vlak van de professionele kunsten is er enkel muziekclub 4AD, gesubsidieerd binnen het Kunstendecreet.

In de regio zijn de volgende actoren van bovenlokaal belang:

- Muziekclub 4AD (Diksmuide)
- Cultuurcentrum Kruispunt (Diksmuide)
- Diksmuidse Filmclub
- Museum aan de IJzer (IJzertoren)
- Dansschool El Sanscha (Diksmuide)
- De Toverlantaarn, semiprofessioneel jeugdtheater (Diksmuide)
- Dialectgenootschap Bachten de Kupe en Confrerie Eversam, Lezingen ... (Alveringem)
- Vzw Westhoekmonumenten (Mout - & Brouwhuis De Snoek, lezingen en publicaties – industrieel erfgoed)
- Vzw Kapelaan Verschaeve (inrichten van colloquia en lezingen met medewerking van ADVN)

Daarnaast zijn er enkele beeldende kunstenaars met de potentie om hen intergemeentelijk op te tillen.

In elke gemeente is er een aanbod van het deeltijds kunstonderwijs.

De gemeenten zijn zelf ook aanbieder of organisator van culturele activiteiten van bovenlokaal belang. Dat zijn onder andere:

- Beeldende Kunsttentoonstellingen in de kerk van Oeren
- Beelden- en Poëzieroute Lo-Reninge
- Diverse thematentoonstellingen
- Theatervoorstellingen en concerten (CC Kruispunt maar ook gemeentelijke diensten, meer specifiek de dienst toerisme en evenementen)
- de tweejaarlijkse herdenking in Oeren van WO I (voor verwanten van slachtoffers begraven op het Belgisch militair kerkhof)

Er zijn enkele werkingen die momenteel afgebouwd worden:

- Montanus.vijf (niet-commerciële galerie die werking afbouwt).
- Diksmuidse Orgelkring vzw
- Openluchtmuseum Bachten de Kupe, een kleine versie van Bokrijk (waardevolle collectie, beperkte werking door vergrijzing van het bestuur en zeer beperkte middelen) en een heemkundige kring.

ERFGOED (CULTUREEL EN IMMATERIEEL) VAN BOVENLOKAAL BELANG

De regio bezit een schat aan erfgoed van bovenlokaal belang, zowel onroerend, cultureel als immaterieel. Het is ondoenbaar om hier een overzicht te geven. Daarom een beperkte selectie van erfgoed waar er

momenteel een actieve werking rond bestaat of in ontwikkeling is. Er is geen erfgoedconvenant voor deze vier gemeenten.

De private musea hebben gemeenschappelijke problemen: tekort aan personeel (werken met vrijwilligers), beperkte budgetten voor conservatie en wetenschappelijk werk, evenementenbeleid, publiekswerking en promotie.

- een uitgebreide archiefwerking in Diksmuide, gevestigd in de verhalenkelder die gekoppeld is aan het toeristische onthaal
- verschillende ommegangen
- verschillende reuzen (sommigen moeten dringend gerestaureerd worden)
- tal van legenden en erfgoedverhalen
- publicaties over erfgoed en heemkunde: bijv. dialectgenootschap Bacht n de Kuupe en vzw Westhoekmonumenten (over brouwerijen)
- kapelanij Verschaeve, Alveringem in de Groote Oorlog' (gemeentelijk beheer)
- lokale producten zoals Loo kaas en lukken en amandelbrood Jules Destrooper. Veel streekproducten zijn bekend buiten de regio. Daarbij is vooral de historiek belangrijk. Van waar komt de benaming lukken (bijv. potjesvlees, paté)?

ANDERE

Er is in de streek in toenemende mate aandacht voor kwaliteitsvolle hedendaagse architectuur. Voorbeelden zijn het stadhuis van Diksmuide – ONO, 2015, Houthulst: Suicide Wall – Goethals, Vandenberghe & Verleye, 2016, OC Jonkershove – Rapp+Rapp, 2006, OC Stationshuis Merkem – Rapp+Rapp, 2012, Lo-Reninge: Stadhuis – noAarchitecten, 2011, herinrichting dorpen, enz.

Er is het Provinciaal domein de IJzerboomgaard, een recent geopende waterrijke recreatiezone in de schaduw van de IJzertoren.

In de zuidelijke Westhoek is al geruime tijd CO7 actief, aanvankelijk enkel rond cultuur, later ook rond onroerend erfgoed en cultureel erfgoed. Ook met CO7 zijn er verschillende acties waarrond in het verleden (via Achthoek) werd samengewerkt. Het is ook de bedoeling om de samenwerking in de toekomst voort te zetten. Voor concrete acties verwijzen we naar hoofdstuk 7. Het gaat onder meer over vorming voor vrijwilligers en verenigingsverantwoordelijken, de uitrol van de UiTPAS, de regionale erfgoedbank 'Westhoek verbeeldt' en andere.

BOVENLOKALE ACTOREN UIT ANDERE DOMEINEN EN SECTOREN

Er zijn verschillende domeinen met raakvlakken met cultuur.

Op het vlak van **natuur (en landschap)**:

- De Blankaart (Diksmuide): zeer belangrijk natuurgebied met provinciaal bezoekerscentrum, ook zetel van het Regionaal Landschap Westhoek
- De IJzerboomgaard (nieuw provinciaal domein) in Diksmuide
- Regionaal Landschap Westhoek

Op het vlak van **toerisme**:

- Toerisme Westhoek
- de verschillende toeristische diensten van de gemeenten die zelf organisator zijn van culturele activiteiten

- vzw De Boot in Houthulst: hoofdzakelijk toeristische actor rond ecotoerisme, doch met een stevig sociaal-cultureel programma

Op het vlak van **onderwijs**:

In elke gemeente is er een aanbod van het deeltijds kunstonderwijs. Het gaat om vier verschillende onderwijsinstellingen. Het gaat om een divers aanbod van vooral initiatie en de eerste graden in muziek, woord, dans en beeld.

- Westhoekacademie (Koksijde)
- StaPWest (Veurne)
- Kadens (Kunstenacademie Diksmuide)
- Kunstacademie Poperinge

Op het vlak van **welzijn**:

- De Seizoenen/Aurelia (De Lovie) in Lo-Reninge, creatieve winkel en dagcentrum voor mensen met een verstandelijke beperking, gehuisvest in de voormalige woning van Clem Schouwenaars, met 'de kamer van Clem'
- Dorpspunt in Beveren – locatie van Café Passé – archiveren en digitaliseren van oude foto's
- Natuur en Bos (recent natuuroase in Eversambos, speurtochten voor kinderen met historiek van de site).

Op het vlak van het **onroerend erfgoed**

- de vier gemeenten worden gekenmerkt door het oorlogsverleden en de wederopbouwarchitectuur (o.a. stadscentrum Diksmuide). Toch mogen we het rijke middeleeuwse en vroegmoderne verleden niet vergeten. De regio aan de IJzer herrees gedurende die periode meermaals uit haar as
- historische hoeves met circulaire omwallingen
- archeologische sites en grenspalen
- veel molens in de vier gemeenten o.a. Stalijzermolen (Leisele), Brouckmolen (Beveren), Markeymolen (Lo), Beukelaeremolen (Merkem, met actieve molenaars), Vredesmolen (Klerken) enz.
- tal van relictten en begraafplaatsen uit de Eerste Wereldoorlog zoals (in Diksmuide) de Dodengang, de IJzertoren, het Onze-Lieve-Vrouwhoekje (uitkijkpost WO I), Vliegenierskapel ... Er zijn militaire begraafplaatsen: Duitse in Vlad slo (met het beroemde ouderpaar van Käthe Kollwitz) en Belgische in Keiem. In Lo-Reninge zijn er de militaire veldkeuken De Gapaard, een noodwoning, de voormalige Belgische militaire begraafplaats met kunstwerk Hermann Maier Neustadt, heropbouwhoeves en -woningen (Feniksproject van Toerisme Westhoek). Er zijn bunkers (o.a. Epernon bunker in Houthulst) en schuilplaatsen
- funerair erfgoed
- tal van veldkapellen, nauw verbonden met landschap
- brouwerijen zoals de brouwerijsite Feys
- dorpsgezichten (bijv. dorpsgezicht in Leisele en het gehucht Clachoire) en typische gehuchten en wijken zoals Fortem (Alveringem), Cappel (Beveren aan de IJzer - de slagbomen en douanehuisje zijn herinneringen in het landschap)
- beschermde landschappen: IJzer- en Handzamevallei en komgronden van Lampernisse
- de bedevaartskapel O.L.Vrouw van Barmhartigheid (Izenberge), druk bezocht bedevaartsoord. Zeer mooi interieur met Berger-orgel

- tal van beschermde kerken, o.a. de Sint-Onthoofdingskerk in Stavele met een beschermd Van Peteghemorgel en andere beschermde kerken met merkwaardig interieur en kerkschatten
- restanten van de voormalige Sint-Pietersabdij Lo
- Westpoort, Caesarsboom en Duiventoren in Lo
- het voormalig stadhuis Lo en belfort (UNESCO werelderfgoed)
- het Kasteel Vilain Reninge
- het Marchiennegoed Reninge
- markante waterlopen: Lovaart, IJzer, Ieperlee, Fintele (met hooipiete), Fort De Knocke
- de oudste Lourdesgrot van België (1860, Houthulst)
- straatmeubilair, bijv. oude bewegwijzering die de streek typeert.

4.4. EEN BIJZONDER AANDACHTSPUNT: JONGEREN

Vaak wordt gesteld dat jongeren erg veel online actief zijn, veelal binnen de muren van hun eigen kamer. Toch is de **belangstelling voor cultuur ook in onze regio duidelijk merkbaar**. Zo is er de groei van de kunstacademies en de bloei van sommige lokale toneelgezelschappen (vb De Toverlantaarn in Diksmuide), jeugdkoren, hafabra, dansscholen en toneelkampen. Het gebruik van de repetitiebunkers van Muziekclub 4AD toont aan dat de regio diverse muziekbands telt.

Behalve zelf cultuur maken willen jongeren ook creaties zien en beleven. Een kleinschalig experiment met scholieren dat momenteel in CC Kruispunt loopt (Kultjer Sjok) leert ons dat actieve jongeren willen dat cultuur meer onder de aandacht van leeftijdsgenoten komt.

De belangstelling voor de traditionele presentatievormen in gevestigde huizen als Muziekclub 4AD en CC Kruispunt taant evenwel. Dit ligt niet zozeer aan het aanbod zelf, al zoeken jongeren wel duidelijke informatie zodat ze weten wat ze kunnen verwachten. Jongeren geven vooral aan dat de stijl van deze huizen voor hen niet aantrekkelijk is. Ze voelen er zich niet thuis (manier van promotie voeren, infrastructuur/architectuur, gemiddelde leeftijd van het publiek). Ze zoeken naar eigen plekken waar ze cultuur kunnen beleven samen met vrienden en leeftijdsgenoten. In tegenstelling tot de steden biedt onze regio deze plekken nauwelijks aan. We hebben twee erkende jeugdhuizen waarvan m.i. vooral Alveringem wel wat rond cultuur doet – jeugdhuis Ieper bewijst dat de combinatie cultuur en jeugdhuizen kan. Mensen komen in onze regio ook minder dan in de steden spontaan in contact met kunst en cultuur (onder andere in het straatbeeld).

De belangstelling van gamen bij jongeren biedt potentieel voor de bibliotheken. Zo experimenteert de bib van Diksmuide binnenkort met arcadegames die een culturele en artistieke grondslag hebben.

Bereikbaarheid is zeker ook voor deze doelgroep een drempel om te participeren.

Een en ander moet op een grotere schaal en met een grotere intensiteit op gang gebracht worden, samen met de jongeren. Maar het vereist ook samenwerking tussen de gemeenten van de Westhoek. Dat krijgt daarom een plaats bij de doelstellingen en acties van CultuurOverleg IJzervallei.

5. NODEN EN TROEVEN VAN DE REGIO

5.1. SWOT

Sterktes	Zwaktes
• unieke landschappelijke waarde (gevarieerd: polders, panorama, waterlopen, dijken, grachten...) • typische (mooie) dorpen en steden • rust en stiltegebieden • sterke mix van natuur, stilte, authenticiteit, cultuur en erfgoed • sterk verenigingsleven (sociaal-cultureel en amateurkunsten) • veel culturele infrastructuur (meestal kleinschalige ontmoetingscentra) • interessante initiatieven (Achthoek) op vlak van cultuurparticipatie, -educatie en -communicatie die overgenomen worden door CultuurOverleg IJzervallei • geografische positie (ver van grootsteden) • grensligging t.o.v. Frankrijk • veel waardevol onroerend erfgoed • relictten oorlogsverleden markeren gebied • typerende taal (dialect) beklemtoont eigenheid • honkvaste bewoners • er is ervaring met samenwerking en de meerwaarde wordt erkend cf. (Achthoek, Streekontwikkeling...) • deeltijds kunstonderwijs goed gespreid	• weinig professionele culturele organisaties (van bovenlokaal belang) en weinig culturele professionelen bij gemeentebesturen • weinig culturele personaliteiten (verleden en heden) • beperkte financiële draagkracht lokale overheden • lage bevolkingsdichtheid (laagste aantal inwoners / km²) • gebrekkige mobiliteit: beperkt bereikbaar met het openbaar vervoer • spreiding van het cultureel aanbod, versterkt door grote afstanden tussen kernen • weinig zorg voor geschiedenis (cultureel erfgoed zoals archieven)
Opportunities	Bedreigingen
• kwaliteit en kwantiteit van onroerend, cultureel en immaterieel erfgoed • ruimte voor bos- en natuuruitbreidingen • nieuwe projecten mogelijk dankzij Interreg V en Leader • groei van kwalitatieve en zachte vormen van (cultuur)toerisme: in de sfeer van gezondheid, open lucht, inclusief aandacht natuur, open ruimte, klimaat en duurzaamheid • behalen van efficiëntiewinsten door samenwerking rond cultuurparticipatie (communicatie, lokaal netwerk en UiTPAS...) en bibliotheekwerk • ruimte voor creatieve initiatieven • samenwerking met CultuurOverleg CO7 (expertise) • bereidheid van gemeenten tot samenwerking • landbouw zorgt voor streekeigen producten • toerisme is economisch, maar wordt 'gevoed' door culturele initiatieven	• kwetsbaar landschap. Versnippering door woonverkevelingen, industrieterreinen • sociale cohesie onder druk (dorpen verliezen aan functies, bijv. onderwijs, kinderopvang, winkelfunctie, verenigingsleven...) • beeldkwaliteit onder druk door spanning tussen landschap en natuur door industrialisering landbouw • verenigingsleven vergrijsd / engagement verzwakt • financiële middelen gemeenten onder druk

5.2. WELKE NODEN HEEFT DE REGIO?

Breed maatschappelijk:

- de beperkte financiële draagkracht van deze (rurale) lokale overheden moet versterkt worden;
- een grote vraag naar een betere mobiliteit, vooral een beter openbaar vervoer;
- de nood aan een geïntegreerd beleid in de Westhoek inzake landschap (inclusief de dorpen); het kwetsbaar landschap wordt versnipperd door woonverkevelingen, industrieterreinen...; de beeldkwaliteit van het landschap is van hoge kwaliteit maar staat onder druk door de industrialisering van de landbouw;
- permanent werk maken van leefbaarheid en in dat kader het behoud en herstel van de sociale cohesie; immers, dorpen verliezen aan functies, bijv. onderwijs, kinderopvang, winkelfunctie, verenigingsleven...;
- bestrijden van armoede en uitsluiting: in de Westhoek leeft een relatief arme bevolking; ook andere factoren (zwakke mobiliteit, minder voorzieningen...) werken de armoede en uitsluiting op het platteland in de hand; het is een complexe uitdaging;
- leveren van ernstige inspanningen om de braindrain (van jonge mensen) tegen te gaan; een attractief cultureel aanbod kan een positief effect hebben.

Op het vlak van cultuur:

- het (nog vrij sterke) verenigingsleven stevig ondersteunen zodat ze hun functies kunnen blijven waarmaken;
- een betere spreiding (over de regio) van het cultureel aanbod;
- de communicatie over culturele activiteiten efficiënter en gericht organiseren; dat kan vooral door de samenwerking van lokale besturen en culturele actoren te verbeteren;
- een actieve samenwerking tussen de openbare bibliotheken opzetten om efficiëntiewinsten te boeken;
- idem voor bovenlokale culturele manifestaties; zo kan de programmering van cultuurcentrum Kruispunt (Diksmuide) samen gemaakt en gepresenteerd worden door de vier gemeenten samen;
- inzetten op cultuureducatie en de bevordering van de participatie aan cultuur met als prioritaire doelgroepen kinderen, jongeren en kwetsbare personen en groepen, vooral personen die in armoede leven;
- onderzoek naar mogelijkheden om in de Westhoek een intergemeentelijke samenwerking rond jeugd op te starten;
- werken aan het bereik van personen met een andere etnisch-culturele achtergrond (die het karakter van 'supermicrodiversiteit' heeft, zie 3.3.1.) is een uitdaging omdat de beperkte schaalgrootte het moeilijk maakt om deze mensen te bereiken;
- lokaal talent actiever ondersteunen;
- investeren in grootschalige culturele infrastructuur; daar wordt door de stad Diksmuide werk van gemaakt;
- toename van professionele culturele organisaties (van bovenlokaal belang) en culturele professionals bij gemeentebesturen; dat blijft een belangrijk aandachtspunt voor de volgende jaren;

- de doorgroei van de aanwezige collectiebeherende instellingen; ze hebben nood aan ondersteuning in hun zoektocht naar een kwaliteitsprong (en het behalen van een kwaliteitslabel);
- een depot voor erfgoed; hierrond kan samengewerkt worden met Depotyze (CO7);
- creativiteit om met de troeven van de regio om te gaan, vooral om het unieke landschap (inclusief de dorpen) te verbinden met kunst en cultuur en er activiteiten te ontwikkelen;
- een erfgoedconvenant voor deze vier (en eventueel meer) gemeenten om de schat aan erfgoed van bovenlokaal belang te valoriseren, zowel onroerend, cultureel al immaterieel, waarrond nog veel culturele ontwikkeling mogelijk is; ook de publiekswerking rond erfgoed verdient aandacht;
- te weinig zorg voor geschiedenis (cultureel erfgoed zoals archieven).

5.3. WELKE TROEVEN HEEFT DE REGIO?

Breed maatschappelijk:

- unieke landschappelijke waarde (gevarieerd: polders, panorama, waterlopen, dijken, grachten...);
- typische (mooie) dorpen en steden;
- rust en stiltegebieden;
- sterke mix van natuur, stilte, authenticiteit, cultuur en erfgoed;
- geografische positie (ver van grootsteden is soms ook een troef omdat het de unieke kwaliteiten sterker zichtbaar maakt);
- grensligging t.o.v. Frankrijk die samenwerkingsverbanden kan genereren;
- een sterke toeristische werking met veel linken naar cultureel aanbod;
- groei van kwalitatieve en zachte vormen van (cultuur)toerisme: in de sfeer van gezondheid, open lucht, inclusief aandacht natuur, open ruimte, klimaat en duurzaamheid;
- in elke gemeente een aanbod van het deeltijds kunstonderwijs, maar het wordt georganiseerd door vier verschillende academies; van afstemming is geen sprake;
- meerdere interessante organisaties op raakvlakken van cultuur met toerisme, landschap (natuurontwikkeling), recreatie (provinciale domeinen);
- sterke bovenlokale spelers op verschillende domeinen: Regionaal Landschap Westhoek, Samenlevingsopbouw, VormingPlus Oostende-Westhoek, streekhuis Westhoek (Esenkasteel)...;
- de bereidheid van gemeenten tot onderlinge samenwerking;
- toegang tot Europese projecten omwille van specifieke kenmerken en geografische ligging (Interreg V en Leader).

Op het vlak van cultuur:

- en brede basis van culturele infrastructuur, gericht op het lokale verenigingsleven en de amateurkunsten;
- het unieke landschap dat kansen biedt; het kan fungeren als openluchtpodium en -tentoonstellingsruimte; hoogwaardige initiatieven kunnen kunst en cultuur verbinden met het landschap en de dorpen;
- een sterk verenigingsleven, gevarieerd, maar wel vergrijzend; er leeft ook een en ander bij jongeren die zich willen verenigen maar niet op traditionele wijze;
- in elke gemeente een vrijetijdsdienst die cultuur in haar opdracht heeft;
- de initiatieven van het voormalig cultureel samenwerkingsverband (IGS) Achthoek op het vlak van kunsteducatie voor kinderen, cultuurcommunicatie, erfgoed;

- een goed uitgebouwd openbaar bibliotheekwerk; de bibliotheekwerkingen kunnen nog beter op elkaar worden afgestemd;
- een schat aan erfgoed van bovenlokaal belang, zowel onroerend, cultureel al immaterieel, waarrond nog veel culturele ontwikkeling mogelijk is;
- veel kerken en gebouwen voor de eredienst met potenties voor cultureel gebruik; dat biedt ruimte voor het opzetten van experimenten rond de culturele dimensies van de herbestemming van kerken;
- Westhoek verbeeldt (samen met CO7) is een unieke troef;
- de mogelijkheid om het thema 'vrede' in de regio op een culturele wijze te blijven uitdragen;
- de investeringen in kwaliteitsvolle hedendaagse architectuur.

Kortom, deze gemeenten delen een aantal kenmerken¹⁶ die vrij uniek zijn in Vlaanderen.

¹⁶ Zie de SWOT-analyse, eerder in deze nota

6. VISIE EN BELEID

6.1. MISSIE

Kunst en cultuur kunnen en moeten ook in onze landelijke regio een belangrijke rol spelen in de vormgeving van een boeiende en inspirerende leefomgeving en in de verhoging van de leefbaarheid. Als gemeenten onderling en culturele actoren met elkaar samenwerken kan dat op een meer kwalitatieve, duurzame, diverse en geïntegreerde manier gebeuren.

6.2. VISIE

Het de taak van een bovenlokale cultuurwerking om gemeenschapsvorming te voeden, de sociale cohesie te versterken, de cultuurparticipatie te bevorderen en te versterken, cultureel initiatief en talent te ondersteunen en de aandacht voor het erfgoed te verhogen.

Dit willen we realiseren door het particuliere initiatief maximale kansen te geven en in te zetten op transversale samenwerkingsverbanden, zowel op het vlak van gemeenschapsvorming als kunst en erfgoed.

Wat het versterken van de sociale cohesie betreft kijken we vooral in de richting van het sociaal-culturele verenigingsleven. De ontwikkeling en verspreiding van culturele praktijken in een bovenlokaal verband moet ten goede komen van de inwoners en van de bezoekers. Om de aandacht van de mensen van buiten de regio te trekken, willen we de uniciteit van de IJzervallei versterken. In deze context zoeken we vooral naar culturele producten die ervoor zorgen dat onze landelijkheid met zijn prachtig landschap een sterkte wordt. Uiteraard komt dit zeker ook de eigen inwoners ten goede.

Dat stoelen we op de troeven die we op de vorige pagina's schetsten.

6.3. BESCHRIJVING VAN DE REGISSEURSROL

Het functioneren van het intergemeentelijk samenwerkingsverband IJzervallei kan je vatten met de begrippen rotonde, antenne en makelaar. Dat zijn de **drie rollen (functies)** die zijn toegewezen aan de regisseur.

CultuurOverleg IJzervallei wil functioneren als een **rotonde**. Een rotonde is een cruciaal verbindingspunt tussen verschillende wegen die ervoor zorgt dat het verkeer optimaal en veilig verloopt. Het levert praktische en efficiëntiewinsten op én een hogere kwaliteit.

Deze metafoor verbeeldt daarenboven verschillende lagen. De rotonde verbindt niet alleen culturele wegen, maar ook andere dimensies van het maatschappelijk leven. Neem de wegen: enerzijds gaat het om de verschillende culturele inspanningen en initiatieven van actoren en de verschillende vormen van het cultuurbeleid van de betrokken gemeenten, anderzijds gaat het om de maatschappelijke (o.a. het economische, landschappelijke) evoluties die invloed hebben op culturele ontwikkelingen.

Daarnaast zal het samenwerkingsverband fungeren als een **antenne**. Het zal signalen uit de samenleving, in het bijzonder uit de culturele omgeving, opvangen en detecteren. Die signalen kunnen betrekking hebben op geplande culturele acties of op de wijze waarop ze tot stand komen en worden uitgewerkt. Het kunnen voorstellen zijn, bezorgdheden, signalen van partners enz. CultuurOverleg IJzervallei zal permanent met open oren en ogen handelen. Het zal als aanspreekpunt van burgers, organisaties en actoren fungeren.

Echter, de rollen van het samenwerkingsverband zijn niet passief, maar actief. Daarom zal CultuurOverleg IJzervallei ook werken als een culturele **makelaar**. Het zal verbindingen tot stand brengen tussen actoren, kunstenaars, erfgoedzorgers, sociaal-culturele werkers, vrijwilligers enz., zowel uit de culturele wereld als uit andere domeinen en sectoren.

De participanten (de bestuurders en medewerkers van het cultureel samenwerkingsverband) willen niet zelf het culturele verkeer organiseren, laat staan dat ze zelf zouden rijden. Ze willen wel het cultureel verkeer stimuleren en genereren. Ze zullen frequent contacten hebben met culturele actoren, verenigingen, instellingen, gemeentelijke diensten en andere initiatiefnemers. Kortom, ze zullen zich op een actieve wijze op het veld bewegen. Ze zullen verbinden en stimuleren. Dat is de kern van het begrip culturele makelaar.. Ze zullen daarbij streven naar een kwalitatief hoog inhoudelijk en methodisch niveau. Het culturele makelaarschap is het sterkste kenmerk van de regisseursrol.

Concreet zal CultuurOverleg IJzervallei op de volgende wijze werken:

- fungeren als het **bestuur**, maar nog meer als een permanente overlegtafel van de deelnemende gemeenten (schepenen, raadsleden, externe specialisten) die het beleidsplan bewaakt, opvolgt en zo nodig bijstuurt;
- de juiste (culturele, professionele en andere) **actoren samenbrengen** rond te nemen initiatieven (zie hierna bij strategische doelen en acties), met hen in gesprek gaan over de vormgeving; de uitvoering wordt aan de actoren overgelaten; het samenwerkingsverband heeft een beperkt budget om sommige acties financieel en/of materieel te ondersteunen; in een aantal gevallen neemt het samenwerkingsverband een coördinerende taak op;
- **onderzoek**, samen met de betrokken actoren en besturen, van mogelijke acties (die kaderen in de strategische doelstellingen), maar waarvan de invulling en de haalbaarheid nog teveel onbekenden bevat; operationele actie kan daar in een latere fase uit voortvloeien, maar is uiteraard afhankelijk van het voorbereidende onderzoek.

Om deze driedigheid te realiseren wordt een **klein personeelsbestand** voorzien. De wens is een voltijds (of ruime deeltijdse) kracht aan te werven die fungeert als een cultureel opbouwwerker, een netwerker en stimulator. De keuze hangt mede af van de subsidie die kan worden verworven bij de Vlaamse Gemeenschap.

Deze persoon wordt gehuisvest in het **Streekhuis Westhoek** in het Esenkasteel in Diksmuide. Het is de grootste gemeente van het gebied, die als centrumgemeente functioneert, ook op cultureel vlak. Door de brede taakstelling van de verschillende teams in het Streekhuis Westhoek worden niet alleen organisatorische en administratieve schaalvoordelen verworven, maar zijn er ook verschillende raakvlakken met aanverwante thema's. In het streekhuis werken er medewerkers aan de ontwikkeling van de Westhoek. Partners zijn Westtoer, Westhoekoverleg enz. In het streekhuis wordt samengewerkt rond vrije tijd, de UiTPAS, jeugd enz. Er worden projecten en initiatieven opgezet rond leefbaarheid van dorpen, de specifieke rol van steden, ontspanning, recreatie, tewerkstelling, landschap...

Daarnaast wordt ingezet op een permanente samenwerking met professionele actoren uit diverse domeinen, met geïnteresseerde burgers en verenigingen – cultuurbreed en transversaal – in een denktank (en werkgroepen), een adviesgroep die de beleidslijnen (doelen en acties) opvolgt, concretiseert en indien nodig bijstuurt.

Er wordt een beperkt budget, vanuit de inbreng van de gemeenten in de samenwerking, voorzien voor de ondersteuning van de acties. Voor meer details zie de begroting.

7. STRATEGISCHE DOELEN EN ACTIES

Er zijn vijf strategische doelen¹⁷ uitgezet:

- Verenigingsleven en vrijwilligers bovenlokaal ondersteunen
- Efficiëntiewinsten boeken door schaalvergroting en krachtenbundeling
- Identiteit versterken door kwalitatieve (culturele) ingrepen in landschap
- Participatie aan cultuur versterken
- Het onroerend, cultureel en immaterieel erfgoed valoriseren

Deze doelen sluiten nauw aan op de de troeven en de noden van de regio. De rode draden zijn duidelijk zichtbaar: **landschap, verenigingsleven, cultuurparticipatie en zorg voor het erfgoed**. Daarmee wil CultuurOverleg IJzervallei uitdrukkelijk de specifieke kenmerken van het gebied als uitgangspunt nemen, en meent het zo ook **een uniek verhaal** te kunnen vertellen.

In de uitgewerkte doelen en acties hieronder wordt aangegeven in welke rol die zal gebeuren, in welk jaartal, wie de actoren zijn die de acties zullen uitvoeren, eventuele externe partners, en met welke budget als het door de gemeenten wordt ingebracht.

Bij zowat alle acties wordt op de regierol gewerkt, maar er wordt niet altijd budget voor voorzien. Dat gebeurt zo omdat CultuurOverleg IJzervallei deze regierol vooral in handen legt van de coördinator. Voor deze personeelskost wordt de subsidie van de Vlaamse overheid (hoofdzakelijk) ingezet. Dat correspondeert met wat in het vorige hoofdstuk (6. Visie en beleid) wordt geschreven over het functioneren van de IGS als een 'rotonde'. Het is de bedoeling culturele wegen te verbinden, sommige te versterken of zelfs nieuwe te stimuleren door actieve samenwerking tussen actoren, door culturele initiatiefnemers te ondersteunen, door efficiëntiewinsten te boeken enz. Tevens worden verbindingen gelegd met andere dimensies van het maatschappelijk leven die impact hebben op culturele ontwikkelingen.

Het CultuurOverleg IJzervallei neemt via de coördinator die taak op, dat betekent dat de werkwijze er hoofdzakelijk zal in bestaan organisaties en personen bij elkaar te brengen om zo inhoud van acties te verdiepen en te versterken. Het is de bedoeling om die acties bij de realisatie ook in de mate van het mogelijke uit te besteden aan deze organisaties en ontstane samenwerkingsverbanden, voor zover ze een bovenlokale schaal en werking beogen. Slechts indien er geen dergelijke partners worden gevonden, kan overwogen worden om zelf als coördinerende actor op te treden, eventueel met een beperkte taak. Dat is ook noodzakelijk vanuit het (beperkte) financieel oogpunt.

Het betekent dat voor financiering van deze acties vooral naar externe en aanvullende financiering zal moeten gezocht worden, bijv. specifieke subsidiekanalen, niet enkel uit de culturele sfeer. Voor enkele bestaande acties, die al enkele jaren lopen en als zeer waardevol werden geëvalueerd, blijft

¹⁷ Het decreet beschrijft de regisseursrol. Het uitvoeringsbesluit preciseert die nog. Ze moet cultuurbreed gebeuren, via de volgende basisopdrachten als verbinder, facilitator en verduurzamer van het bovenlokale veld:

- 1° verbinden en netwerken: inhoudelijk, bestuurlijk en geografisch alle culturele actoren samenbrengen, netwerken faciliteren en actief samenwerken bemiddelen;
- 2° faciliteren en ondersteunen: bottom-up potentievolle praktijken detecteren en beschrijven en stimuleren, en acties ondernemen om het bovenlokale culturele veld daar waar nodig te waarderen en versterken;
- 3° verduurzamen en verspreiden: opkomende vernieuwende culturele praktijken erkennen en helpen verduurzamen, en nieuwe inzichten en praktijken verspreiden binnen het bovenlokale culturele veld.

CultuurOverleg IJzervallei middelen investeren (bijv. cultuureducatie bij kinderen en jongeren, Westhoek verbeeldt...).

7.1. VERENIGINGSLEVEN EN VRIJWILLIGERS BOVENLOKAAL ONDERSTEUNEN

Het verenigingsleven is een kernwaarde van de streek. Het is de bedoeling het verenigingsleven zo levendig, actief en innovatief als mogelijk te laten functioneren. De ondersteuning ervan kan efficiënter en effectiever gebeuren als dat in het intergemeentelijk samenwerkingsverband gebeurt. Met verenigingen worden bestaande en nieuwe vormen van verenigingsleven en bedoeld, de klassieke verenigingen, nieuwe burgerinitiatieven en originele werkingen van jonge mensen.

Actie 1: Ondersteuning van verenigingen, burgerinitiatieven en interessante culturele personen optimaliseren

Dit kan op verschillende wijzen: door het intergemeentelijk ter beschikking stellen van materialen (podia, technisch materiaal klank en licht...), lokalen, programmering afstemmen (efficiënt agendabeheer). Tevens interessante culturele personen en initiatieven (doeners zonder klassieke achterban) kansen geven als programmator, curator...

Ook het stimuleren van de samenwerking tussen verenigingen uit het gebied in functie van een groter bereik en kwaliteitsvol aanbod (voordrachten, vorming, cultuurparticipatie...) is een actie.

*regisseursrol: faciliteren en ondersteunen, verduurzamen en verspreiden
vanaf 2020*

actoren: verenigingen, gemeentelijke vrijetijdsdiensten, cultuurcentra, VormingPlus

budget: 2.500 euro voor de regierol die vanaf 2022 daalt naar 1.000 euro en in 2024 financieel rond is

Actie 2: Organisatie opleidingen voor verenigingen en bestuursvrijwilligers

Zoals reeds in het verleden gebeurde, is het de bedoeling om vorming te organiseren rond vzw-wetgeving, communicatie, vrijwilligerswetgeving...

*regisseursrol: verduurzamen
vanaf 2021*

actoren: verenigingen, cultuurraden, CO7, een externe partner (VormingPlus Oostende-Westhoek), eventueel ook Viertoren

budget: 500 euro per jaar

7.2. EFFICIËNTIEWINSTEN BOEKEN DOOR SCHAALVERGROTING EN KRACHTENBUNDELING

De samenwerking zal efficiëntiewinsten opleveren. Ze zal ook versnippering tegengaan. Meer zelfs, het is de bedoeling een vertrouwensband te creëren tussen de actoren, om in een grote openheid met elkaar samen te werken.

De inhoudelijke aspecten van deze doelstelling zijn meestal opgenomen in een andere doelstelling. Er wordt daar naar verwezen. De bijhorende acties zijn in dat geval bij de andere doelstelling vermeld.

Actie 3: Actieve samenwerking tussen de openbare bibliotheken

De vier openbare bibliotheken kunnen hun werking nog efficiënter maken door samen te werken op organisatorisch vlak, voor de uitbouw van de collectie, de samenwerking met het onderwijs... Cultuurconnect zal de bibliotheken uit de regio ondersteunen bij de implementatie van Wise, de nieuwe software waar straks alle bibs uit Vlaanderen mee gaan werken. Ook leesbevorderende activiteiten maken deel van uit van deze actie, zie daarvoor onder 7.4.

regisseursrol: verbinden en netwerken

vanaf 2020

actoren: openbare bibliotheken in het gebied, CO7 (voor de bibliotheken uit hun gebied)

budget: 3.000 euro in 2020 voor traject ifv meer samenwerking openbare bibliotheken, daarna geen budget

Actie 4: Een betere samenwerking in het kader van bovenlokale manifestaties

Voor belangrijke manifestaties, themajaren en vieringen een agenda op lange termijn ontwikkelen zodat culturele actoren, ook kleinere, hierop kunnen inspelen en er hun gading in kunnen vinden. Zo'n aanpak versterkt het bovenlokale karakter van manifestaties en genereert initiatief. Zo kunnen het DKO, de bibliotheek en de verenigingen inspelen op projecten...

regisseursrol: verbinden en netwerken

vanaf 2021

actoren: gemeentebesturen, zoveel mogelijke cultuurbrede actoren naast externe partners uit domeinoverschrijdende gebieden (bijv. Regionaal Landschap, toeristische actoren zoals Toerisme Westhoek...)

budget: geen

Andere acties die onder andere doelstellingen zijn opgenomen:

- Ondersteuning van verenigingen, burgerinitiatieven en interessante culturele personen optimaliseren (zie actie 1)
- Uitrol van de UiTPAS (zie actie 14)
- Participatie aan Depotyze (actie 18)
- Culturele dimensies herbestemming kerken (zie actie 19)
- Professionalisering van archieven (zie actie 21)

7.3. IDENTITEIT VERSTERKEN DOOR KWALITATIEVE (CULTURELE) INGEPEN IN LANDSCHAP

Het is de uitdrukkelijke bedoeling, vanuit de specificiteit van de streek, culturele initiatieven te verbinden met de landschappelijke kwaliteit van het gebied. De landschappen zijn uniek maar bieden ook veel opportuniteiten om er een culturele meerwaarde aan te verbinden die op haar beurt de landschappelijke kwaliteit verrijkt.

Het begrip 'landschap' hanteren we hier als de verzamelnaam voor alles wat je ziet in het gebied: velden en weiden, natuur, bebouwing en ruimtelijke ordening (inclusief boerderijen, dorpen en steden...), relictten en monumenten, reliëf, waterhuishouding, vegetatie... Dus niet alleen het landelijke.

Actie 5: Stimuleren van hoogwaardige initiatieven die kunst en cultuur verbinden met het landschap en de dorpen

CultuurOverleg IJzervallei wil actoren stimuleren om op regelmatige basis (om de twee tot drie jaar) een hoogwaardig cultureel/artistisch initiatief te nemen dat verbonden is met het landschap. Dit kan een nieuw initiatief zijn of het kan groeien vanuit bestaande initiatieven die gerelateerd zijn aan de dorpen en het landschap. Bedoeling is kwalitatieve projecten te realiseren door het professionaliseren van de werking, de inzet van een curator, door betere communicatie, door originele toevoegingen, door ze samen te brengen... Het Regionaal Landschap Westhoek deed dit voorbij jaren al (bijv. met 'we are water'/waterlanders, Vreemde Vogels). Hier is een geprivilegeerde samenwerking uiteraard aangewezen. Het kan ook een project zijn rond trage wegen die het landschap verbinden met cultuur. Ze zijn een drager van de streekidentiteit, een hefboom voor meer beleefbaarheid. Cultuurhistorisch is er veel rond te vertellen: toponiemen of oude gebruiken, de vormgeving van naamplaatjes van onbenoemde trage wegen, kunstzinnige invullingen van kleine publieke objecten (bruggetjes, pilonen, wegwijzers,...), het verrijken van rustpunten in ons landschap met poëzie of een kunstwerk uit oude veeneik...

*regisseursrol: faciliteren en ondersteunen
vanaf 2021 voorbereiden*

partners: gemeentebesturen, culturele actoren, het Regionaal Landschap Westhoek, kunstenaars, TWIJG (Trage Wegen IJzergemeenten) e.a.

budget: 3000 euro in 2021, 1.500 in 2022 en volgende jaren (voor onderzoek, voor de uitvoering worden andere kanalen aangesproken).

Actie 6: Onderzoek van de mogelijkheid om een deel van de Westhoek laten erkennen als stiltegebied

Er bestaat een kwaliteitslabel 'stiltegebied', gebaseerd op een aantal criteria die resulteren in een beoordeling van een tot drie sterren. Deze erkenning biedt een kapstok voor specifieke culturele activiteiten, onder meer op de Dag van de Stilte.

Een onderdeel van het onderzoek is het zoeken van een antwoord op de vraag wie de actorrol zal opnemen.

*regisseursrol: verduurzamen en verspreiden
vanaf 2022 voorbereiden*

partners: gemeentebesturen, externe partners zoals het Regionaal Landschap, natuurbeweging e.a.

Budget: 2.000 euro per jaar (voor de regierol, voor de uitvoering worden andere kanalen aangesproken).

Actie 7: Onderzoek naar klassieke muziek in verbinding met het landschap

Het landschap daagt musici uit. Spelen in een open landschap is buitengewoon. Voor de toeschouwers kan de beleving op zo'n plek een grote meerwaarde betekenen. Je kan concerten op interessante locaties programmeren, en zo in relatie brengen met het landschap.

We willen vooraf onderzoeken of we kunnen samenwerken met externe partners, bijv. Concertgebouw Brugge. Zij zouden de programmering kunnen verzorgen en er ook mee kunnen uitpakken in hun programma. Dit kan ook met een potentiële partner uit Rijsel, of een andere...

*Regisseursrol: verbinden en netwerken
vanaf 2022*

partners: gemeentelijke cultuurdiensten, cultuurcentra, Concertgebouw Brugge...
budget: 3.000 euro in 2022, 1.000 euro in 2023 voor regierol, voor de uitvoering worden andere budgetten aangesproken

Actie 8: Onderzoek naar een permanente werking rond landschapskunst

Er zijn vandaag reeds goede voorbeelden¹⁸. De kunstwerken kunnen ook thematisch verbonden worden met een specifiek Westhoekthema zoals vrede, natuur, water, grens... Een mogelijk aanknopingspunt is het project 'Horizon 2025', een netwerk van uitkijktorens, o.m. Om de aantrekkingskracht van stadjes en dorpen te vergroten. De kunstwerken kunnen na realisatie in een route geïntegreerd worden.

*regisseursrol: innovatief – faciliteren en ondersteunen
vanaf 2021 voorbereiden*

partners: gemeentebesturen, externe partners zoals de provincie West-Vlaanderen, het Regionaal Landschap, Agentschap Natuur en Bos, de natuurbeweging, toeristische diensten (Westtoer, Toerisme Westhoek, gemeentelijke diensten en VVV's e.a.)

budget: 2.000 euro de eerste twee jaar, 1.000 euro in het derde jaar (niet of weinig voor de regierol, voor de uitvoering worden andere kanalen aangesproken),

Actie 9: Op een culturele wijze het thema 'vrede' in de regio blijven uitdragen

De wijze waarop dit kan gebeuren is onderwerp van het onderzoek naar geïnteresseerde actoren en partners. Het thema kan gekoppeld worden aan 'verdraagzaamheid' waarbij een link wordt gelegd naar nieuwkomers. Kunst en cultuur zorgt voor een open blik en werkt verbindend.

Een voorbeeld: open witte ruimtes in de dorpen, aan begraafplaatsen en relictten van WO I creëren waarop kunstenaars en/of kinderen artistiek aan de slag kunnen, en zo hun reflecties op dit thema delen met bezoekers.¹⁹

Een ander voorbeeld is het project van Toerisme Westhoek 'De verhalen van de Westhoek, De Grote Oorlog ook na 2018'. Het landschap is de laatste getuige van de Grote Oorlog. Wie op stap gaat in de Westhoek komt de oorlog steeds tegen. In driejaarlijkse themajaren willen ze krachten bundelen en initiatieven brengen samen met een eigentijdse artistieke expressie en met vertaling naar het heden.

*regisseursrol: faciliteren en ondersteunen
vanaf 2022 voorbereiden*

partners: gemeentebesturen, het vredesplatform 'Westhoek Vredeshoek', de provincie West-Vlaanderen, het museum aan de IJzer, andere culturele actoren, Toerisme Westhoek...

budget: 1.000 euro voor de regierol, voor de uitvoering worden andere kanalen aangesproken).

Actie 10: Investeren in kwaliteitsvolle hedendaagse architectuur

Elke nieuwe publieke ingreep (bouw, verbouwing...) zou van een hoog architecturaal niveau moeten zijn; in de geest van "we creëren het erfgoed van morgen". Dit moet een engagement van de gemeenten worden.

Daarnaast willen we aanwezige hedendaagse hoogwaardige architectuur valoriseren. Er werden in het

¹⁸ Zie Landschapskunstwerk Pannendorp van Stijn Claikens langs de Lovaart (Fortem) en het landschapskunstwerk van Lucas Coeman langs de oude spoorwegbedding Nieuwpoort-Diksmuide te Pervijze.

¹⁹ Zie bijv. het kunstwerk van Boudy Verleye en Kobe Vandenberghen rond zelfdoding op de begraafplaats in Houthulst.

verleden interessante projecten gerealiseerd (zie omgevingsanalyse). Deze kunnen de basis vormen voor deelname aan de Dag van de Architectuur, voor een architectuurroute in de vier gemeenten...

Regisseursrol: innovatief – verduurzamen en verspreiden

vanaf 2022

partners: gemeentebesturen, Vlaams Architectuurinstituut (VAI), provincie West-Vlaanderen (Winvorm), CO7

budget: 1.000 euro voor de regierol, acties via andere kanalen te financieren

7.4. PARTICIPATIE AAN CULTUUR VERSTERKEN

Het bevorderen van de cultuurparticipatie (verbreden én verdiepen) is een blijvende opdracht voor al wie betrokken is bij het culturele leven. In de noordelijke Westhoek is deze uitdaging nog groter door de lage bevolkingsdichtheid (het laagste aantal inwoners / km² van heel Vlaanderen), de gebrekkige mobiliteit (vooral inzake openbaar vervoer), de spreiding van het cultureel aanbod over grote afstanden. Het aanbod is beperkter dan in een stedelijke context, het bereik van een ruim publiek is nog moeilijker.

Deze nadelen kunnen deels ondervangen worden door een actieve samenwerking tussen vele partners, vooral tussen de cultuurdiensten van de steden en gemeenten, zodat de inspanningen de hele bevolking van het gebied ten goede komen. Tevens vereist het originele formules.

Actie 11: Cultuureducatieve werking met kinderen en jongeren uitbouwen

Achthoek verzorgde op maat gemaakte workshops gekoppeld aan de schoolprogrammering van de cultuur- en gemeenschapscentra in het noorden van de Westhoek. Zo werden de leerlingen voorbereid op de inhoud of de vorm van een voorstelling/tentoonstelling. Dat gebeurde in 31 lagere scholen in de IJzervallei.

CultuurOverleg IJzervallei wil deze werking voortzetten en uitbreiden. Alle muzische domeinen (beeld, media, literatuur, muziek en dans) of een cross-over van meerdere domeinen komen aan bod.

Daarnaast willen we in een samenwerkingsverband van de openbare bibliotheken de bestaande educatieve werking verder zetten: leesbevordering, leesclub, uitnodigen jeugd auteurs, samenwerking onderwijs... Het belangrijkste onderdeel is 'Auteurs in de klas'.

Ook in de vrije tijd (bijv. vakantiecampen) willen we het cultuuraanbod voor kinderen en jongeren verstevigen. Zo willen we investeren in de cultuurconsument van de toekomst.

regisseursrol: verduurzamen en verspreiden

vanaf 2020

partners: gemeentebesturen, deeltijds kunstonderwijs, cultuurcentra, gemeentelijke vrijetijdsdiensten, openbare bibliotheken, mogelijk ook CO7 en DVV (Dienstverlenende Vereniging Westhoek, intergemeentelijk samenwerkingsverband van de hele Westhoek) en voor bijzondere activiteiten ook bepaalde culturele actoren

budget: 17.700 euro per jaar voor de actorrol

Actie 12: Podiumprogramma samen maken en presenteren

Het is de bedoeling het aanbod en de spreiding van professionele podiumprogrammering vorm te geven met de vier gemeenten samen en het ook samen te presenteren. Daarbij kunnen sommige activiteiten worden gespreid over de vier gemeenten. Daarvoor worden aantrekkelijke locaties opgezocht. Het

gemeenschappelijk programma wordt als één geheel gepresenteerd en bekendgemaakt. Daarin kan er ook plaats zijn voor manifestaties die niet in de regio plaatsvinden. Via het organiseren van gemeenschappelijk vervoer – waarom geen carpoolingtool promoten – worden grote voorstellingen en tentoonstellingen elders in Vlaanderen en Noord-Frankrijk (bijv. Vlaamse Opera, Boekenbeurs, tentoonstelling Breugel in Kassel...) bereikbaar.

regisseursrol: verduurzamen en verspreiden, verbinden en netwerken

vanaf 2021

partners: cultuurcentra, gemeentelijke cultuurdiensten, met andere professionele actoren zoals 4AD moet zeker overlegd worden

budget: geen voor regierol, 5.000 euro per jaar voor de actorrol

Actie 13: Optimaliseren van de cultuurcommunicatie van Alveringem, Diksmuide, Houthulst en Loringe

We willen de huidige communicatiekanalen evalueren en optimaliseren. Het gaat hierbij niet enkel over culturele publicaties maar ook over domeinoverschrijdende publicaties zoals de Landschapskrant (samen met gemeenten, Regionaal Landschap en CO7). Er moet hoe dan ook een betere verwijzing en doorstroming van publieken naar culturele activiteiten in de vier gemeenten gebeuren. Er wordt vertrokken van 'Uit in de Westhoek' die nu reeds een gecoördineerde agenda bevat. Of er daarnaast nog andere publicaties komen, een website of initiatieven op sociale media, is afhankelijk van de evaluatie en de opties.

Regisseursrol: verbinden en netwerken

vanaf 2020

partners: gemeentelijke cultuurdiensten, alle culturele actoren, Regionaal Landschap, Westhoekoverleg/Dienstverlenende Vereniging Westhoek...

budget: 3.150 euro per jaar voor regierol

Actie 14: Inzetten op het bereiken van kwetsbare doelgroepen en etnisch-culturele diversiteit via onder meer de uitrol van de UiTPAS

De vier steden en gemeenten willen prioritair inzetten op het bereiken van kansengroepen (kwetsbare groepen) en op een grotere interactie met en bereiken van etnisch-culturele minderheden. Hiervoor zullen verschillende instrumenten worden ingezet, in het bijzonder de UiTPAS. De UiTPAS is een marketingtool om het vrijetijdsaanbod onder de aandacht te brengen. Tegelijk is het een kansentas die voor mensen in armoede een van de belangrijkste drempels wegneemt (de financiële kost van participatie).

Ook de UiTPAS is gekoppeld aan het algemene merk 'Uit in' dat in de Westhoek al weerklank kent door Uit in de Westhoek (website, sociale media, logo ...). De DVV Westhoek zal dit initiatief coördineren voor de hele Westhoek, dus ook voor de zuidelijke Westhoek (gebied van CO7) en de westelijke kustgemeenten.

regisseursrol: verduurzamen en verspreiden

vanaf 2020

partners: gemeentebesturen, alle culturele actoren, Westhoekoverleg en DVV (Dienstverlenende Vereniging Westhoek), CO7 en andere Westhoekgemeenten

budget: 4.000 euro voor de regierol in het eerste jaar (extra-kosten voor de opstart) daalt daarna naar

2.000 euro per jaar . Het betreft vooral de financiële participatie in de coördinerende taak die DVV opneemt

Actie 15: Artiest zoekt Feestneus: ondersteuning lokaal talent

Dit initiatief liep reeds onder Achthoek, het voormalig samenwerkingsverband. Hiermee wordt de verbinding gemaakt tussen de vele artiesten die een band hebben met de regio en de organisatoren van buurtfeesten. Er wordt een lijst samengesteld van de meest uiteenlopende muziekgroepen en andere artistieke acts. Daaruit kan elke groep van bewoners een artiest selecteren om op te treden. Met aandacht voor culturele diversiteit bij organisatoren en artiesten.

Ook het deeltijds kunstonderwijs willen we betrekken bij Artiest zoekt Feestneus. We denken aan concerten van afgestudeerden en beloftevolle artiesten bij mensen thuis of in verenigingen.

*Regisseursrol: verduurzamen en verspreiden
vanaf 2020*

partners: gemeentelijke vrijetijdsdiensten, cultuurcentra, verenigingen, deeltijds kunstonderwijs

budget: 1.000 euro voor de regierol in het eerste jaar, 9.000 euro eerste jaar voor de actorrol, daarna enkel nog jaarlijks 6.000 euro voor de actorrol

Actie 16: Onderzoek van mogelijkheden om IGS Jeugd Westhoek op te starten met structurele werkingssubsidie van Vlaanderen

Het gaat om het onderzoek naar een intergemeentelijk samenwerkingsverband die de samenwerking en de netwerking stimuleert tussen de lokale besturen en de jeugdverenigingen binnen het werkingsgebied. Dit bouwt verder op een provinciale ondersteuning. Het gaat over projectverenigingen zoals bepaald in het Decreet Lokaal Bestuur. Het beleidsplan loopt over zes jaar, gekoppeld aan de gemeentelijke legislatuur. De eerste beleidsperiode loopt van 2021 tot 2026.

Er wordt onderzocht of een dergelijke werking opportuur is en zo ja met welke partners en in welk gebied.

*regisseursrol: innovatief – faciliteren en ondersteunen
vanaf 2020 onderzoeken en voorbereiden*

partners: gemeentebesturen, CO7, DDV Westhoek, het lokale jeugdwerk

budget: geen voor de regierol

7.5. HET ONROEREND, CULTUREEL EN IMMATERIEEL ERFGOED VALORISEREN

De kwaliteit en kwantiteit van het onroerend, cultureel en immaterieel erfgoed staan buiten kijf. Alleen worden veel aspecten en dimensies ervan niet gevaloriseerd. Ze zijn nochtans zeer interessant en ruim aanwezig en bieden veel kansen voor culturele ontwikkeling. Met deze acties wil het samenwerkingsverband hier werk van maken.

Het is de bedoeling bij de acties rond erfgoed de lokale inwoners maximaal te betrekken, al dan niet via verenigingen en erfgoedinstellingen.

Het is in deze fase niet echt mogelijk om een aanvraag voor een Erfgoedconvenant²⁰ in te dienen omdat het gebied te weinig inwoners heeft. Er worden immers 85.000 inwoners vereist.

²⁰ Cultureelerfgoeddecreet van 24 februari 2017, Afdeling 6 Werkingssubsidies voor besturen voor dienstverlenende rollen op regionaal niveau

Actie 17: Westhoek verbeeldt voortzetten

'Westhoek verbeeldt' is een regionale erfgoedbank met bedreigd particulier beeldmateriaal over en in de Westhoek, dat samen met vrijwilligers en professionals wordt opgespoord, bewaard en ontsloten. Daarnaast wordt de beeldbank aangevuld met beelden uit publieke collecties zoals die van archieven en musea. Ook lokale kranten vanaf 1819 kunnen worden geraadpleegd. Westhoek verbeeldt is een motor van heel wat culturele activiteit. Een uitgebreid netwerk van enthousiaste inwoners, vrijwilligers, cultuurbeleidscoördinatoren, archivariissen, erfgoedcoördinatoren en lokale beleidsmakers werken samen om het erfgoed en de verhalen van de Westhoek te bewaren voor de toekomst en voor iedereen toegankelijk te maken.

Vrijwillige medewerkers gaan in hun eigen dorp op zoek naar unieke foto's, affiches, prentbriefkaarten ... verborgen in koekendozen, kasten of op zolder. De foto's worden gedigitaliseerd, er wordt een beschrijving aan toegevoegd en ze worden vervolgens op de erfgoedbank geplaatst.

Regisseursrol: verbinden en netwerken

vanaf 2020

partners: CO7 (beheerder van de databank), vrijwilligers, gemeentelijke vrijetijdsdiensten

budget: geen voor regierol, voor de actorrol 3.170 euro per jaar

Actie 18: Participatie aan Depotyze, depot cultureel erfgoed van CO7

Het collega-samenwerkingsverband CO7 heeft een erfgoeddepot in beheer. Er is nog fysieke plaats om delen van collectie daar onder te brengen, te inventariseren en te beschrijven. Dat biedt ook mogelijkheden voor publiekswerking.

DEPOTYZE (Ieper, beheerd door CO7) is een gezamenlijk depot voor erfgoedcollecties van verscheidene erfgoedbeheerders (professionele musea, gemeenten, kerkfabrieken tot vrijwillige erfgoedverenigingen en privé-eigenaars) uit de regio. DEPOTYZE is eveneens een erkend onroerend erfgoeddepot voor de opslag van archeologische opgravingsarchieven en architectonische restanten.

Regisseursrol: verbinden en netwerken

vanaf 2021

partners: CO7, musea en erfgoedcollecties uit de regio, gemeentelijke vrijetijdsdiensten

budget: geen voor regierol, voor de uitvoering worden andere budgetten aangesproken

Actie 19: Onderzoek naar en opzetten van experimenten rond de culturele dimensies van de herbestemming van kerken

Er zijn in de regio zo'n 30 kerken waarvan de originele functie (eredienst) sterk afneemt of afgenomen is. We willen daarbij uitgaan van de basisidee dat het gebruik van kerken op een hoger niveau moet aangepakt worden (intergemeentelijk). Dat laat toe ze samen te beheren, erover te communiceren en te exploiteren (met vele mogelijke functies: tentoonstellingen, concerten, familiefeesten...). Lokale mensen kunnen betrokken worden als vrijwilligers. In dit kader wordt gedacht aan een proefproject met drie mogelijke acties:

- een voorbeeld uit het Verenigd Koninkrijk is 'champing': overnachten in een historische kerk waar alleen basisuitrusting aanwezig is. De filosofie is: je aanvaardt de kerk zoals ze is en je gaat ervan uit dat er potentie aanwezig is in deze ruimtes zonder verdergaande aanpassingen eraan.

- van een paar kerken een atelier voor beeldende kunst maken
- een kerk inzetten ter ondersteuning van toneelverenigingen (samen): berging kostumering, decors, podia, rekwisieten

Regisseursrol: innovatief – verbinden en netwerken

vanaf 2021

partners: CRKC (Centrum Religieuze Kunst en Cultuur), Westtoer, Toerisme Westhoek, kerkfabrieken
budget: 2.000 euro voor regierol in het eerste jaar, daarna tussen 1.000 en 3.000 euro voor de actorrol die nog moet aangevuld worden met budgetten uit andere bronnen

Actie 20: Versterken publiekswerking rond erfgoed

Hier zijn er meerdere mogelijke acties. We onderzoeken of orale geschiedenis uit de streek kan worden vastgelegd in opnames en verhalen, gekoppeld aan kleine monumenten (kapellen, monumentjes gesneuvelden, funerair erfgoed ...) en landschappen, (bossen, water ...) en die ontsluiten via vertelavonden, websites; gekoppeld aan Westhoek verbeeldt. Een voorbeeld van een bijzonder en mythisch verhaal is dat van de Bende van Bakelandt.

We valoriseren de reuzencultuur uit de regio en Noord-Frankrijk (grensregio): eerst inventariseren en beschrijven, dan ev. herstel reuzen en organiseren van activiteiten zoals optochten...

CultuurOverleg IJzervallei zal ondertussen verder gaan met het opnemen van een rol voor de bevordering van de participatie aan de Erfgoeddag en de Open Monumentendag. In dat kader zal er een gemeente uit de IJzervallei deelnemen aan het Erfgoednachtspel van West-Vlaamse erfgoedcellen n.a.v. Erfgoeddag.

Regisseursrol: faciliteren en ondersteunen

vanaf 2022 behalve voor lopende acties zoals Erfgoeddag en OMD (vanaf 2020)

partners: heemkundige verenigingen, gemeentelijke vrijetijdsdiensten, toeristische diensten, Vlaams erfgoedorganisaties die een taakstelling hebben op het vlak van het immaterieel erfgoed, CO7
budget: 1.000 euro voor de regierol, voor de uitvoering worden andere budgetten aangesproken

Actie 21: Professionalisering van archieven, streven naar kwaliteitslabel Cultureel Erfgoeddecreet

Het ontbreekt alle gemeenten aan professionele infrastructuur en/of medewerkers noodzakelijk om een archief te bewaren. Er zijn voorzichtige stappen gezet, maar er is nog veel werk te doen. Samenwerking biedt mogelijkheden naar efficiënte bewaring, gedegen onderzoek en ontsluiting. Digitalisering van archieven staat voorop. Ontsluiting kan via archiefplatform Probat (<https://probat.west-vlaanderen.be/>) en beeldbank (<https://westhoekverbeeldt.be/>) en historische kranten (<http://www.historischekranten.be/>).

Het gaat in het bijzonder om de archieven van verenigingen, lokale musea, private collecties, kerkfabrieken, verenigingen ... Het is de optie om deze mee te nemen in deze actie door heb te begeleiden bij het beheer en de inventarisatie van archief en erfgoed.

Het kan ook resulteren in een educatief aanbod voor scholen.

Regisseursrol: faciliteren en ondersteunen

historische kranten vanaf 2020, andere onderdelen vanaf 2022

partners: gemeentebesturen, probat.west-vlaanderen.be, allerlei verenigingen, Westhoek verbeeldt
budget: 3.050 euro per jaar voor de regierol, actie via andere kanalen te financieren (bijv. Leader)

Actie 22: Roerend (kerk)erfgoed registreren en inventariseren

De talrijke kerken in de Westhoek hebben een schat aan objecten die in de meeste gevallen niet geregistreerd, geïnventariseerd en onderzocht zijn. Dit kan gebeuren door vrijwilligers die wetenschappelijk ondersteund en begeleid worden. Het gaat om waardering en selectie van religieus erfgoed, om ontsluiting via publicaties, expo, lezingen ... Inclusief gedegen historisch onderzoek over de lokale geschiedenis.

Regisseursrol: faciliteren en ondersteunen

vanaf 2023

partners: gemeentebesturen, Centrum Religieuze Kunst en Cultuur vzw, Westhoek verbeeldt

budget: 2.050 euro voor de regierol het eerste jaar, 3.050 voor de daaropvolgende twee jaar voor de regierol, voor de actorrol moeten andere kanalen worden gezocht (bijv. Leader)

Actie 23: Collectiebeherende instellingen ondersteunen in hun zoektocht naar een kwaliteitssprong

Er zijn de regio verschillende waardevolle collecties en collectiebeherende instellingen. Het intergemeentelijk samenwerkingsverband kan advies geven, hen samen brengen met andere actoren en voorstellen formuleren om een stap vooruit te zetten, tot en met het behalen van een kwaliteitslabel (op Vlaams niveau).

Dat geldt voor initiatieven als De Snoek, het Openluchtmuseum Bachten de Kupe²¹ e.a. Deze actie start met een inventarisatie en met gesprekken met alle betrokkenen en mogelijke partners.

Regisseursrol: faciliteren en ondersteunen

vanaf 2020

partners: naast de betrokken organisaties, de gemeentebesturen

budget: enkel in het eerste jaar wordt 3.000 voorzien voor de regierol, eventuele acties via andere kanalen te financieren

²¹ Deze privécollectie kent momenteel een slapend bestaan. De agrarische collectie, een onderdeel van de collectie is geïnventariseerd door het Centrum Agrarische Geschiedenis vzw (CAG).

8. BEGROTING

8.1. ALGEMEEN OVERZICHT

Tabel 12: algemeen overzicht uitgaven 2020 -2025

uitgaven	2020	2021	2022	2023	2024	2025
doelstellingen en acties	48.570	52.070	52.070	52.070	51.070	51.070
bezoldigingen en sociale lasten	32733	32733	32733	32733	32733	32733
werkingsuitgaven	12.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
totaal	93303	94803	94803	94803	93803	93803

Tabel 13: algemeen overzicht inkomsten 2020 -2025

inkomsten	2020	2021	2022	2023	2024	2025
gemeentelijke bijdrage	45.676	45.676	45.676	45.676	45.676	45.676
subsidie Vlaamse overheid	45.676	45.676	45.676	45.676	45.676	45.676
diverse ontvangsten	1952	3452	3452	3452	2452	2452
totaal	93303	94803	94803	94803	93803	93803

8.2. GEDETAILLEERD PER DOELSTELLING EN ACTIE

De toelichting staat onderaan de tabel.

Tabel 14: gedetailleerd overzicht uitgaven en inkomsten

UITGAVEN														
7. Strategische doelen en acties	vanaf jaar	code CJM	2020		2021		2022		2023		2024		2025	
			Regie	Actor	Regie	Actor	Regie	Actor	Regie	Actor	Regie	Actor	Regie	Actor
7.1. Verenigingsleven en vrijwilligers bovenlokaal ondersteunen														
Actie 1: Ondersteuning van verenigingen, burgerinitiatieven en interessante culturele personen optimaliseren	2020	6144		2.500		2.500		1.000		1.000				
Actie 2: Organisatie opleidingen voor verenigingen en bestuursvrijwilligers	2021	6145			500		500		500		500		500	
7.2. Efficiëntiewinsten boeken door schaalvergroting en krachtenbundeling														
Actie 3: Actieve samenwerking tussen de openbare bibliotheken	2020	6146	3.000											
Actie 4: Een betere samenwerking in het kader van bovenlokale manifestaties	2021													
7.3. Identiteit versterken door kwalitatieve (culturele) ingrepen in landschap														
Actie 5: Stimuleren van hoogwaardige initiatieven die kunst en cultuur verbinden met het landschap en de dorpen	2021	602			3.000		1.500		1.500		1.500		1.500	
Actie 6: Onderzoek van de mogelijkheid om een deel van de	2022	602					2.000							

Vlaanderen													
7.5.Het onroerend, cultureel en immaterieel erfgoed valoriseren													
Actie 17: Westhoek verbeeldt voortzetten	2020	6146		3.170		3.170		3.170		3.170		3.170	
Actie 18: Participatie aan Depotyze, depot cultureel erfgoed van CO7	2021												
Actie 19: Onderzoek naar en opzetten van experimenten rond de culturele dimensies van de herbestemming van kerken	2021	6146		2.000				1.000		3.000		3.000	
Actie 20: Versterken publiekswerking rond erfgoed	2022	6145						1.000		1.000		1.000	
Actie 21: Professionalisering van archieven, streven naar kwaliteitslabel Cultureel Erfgoeddecreet	2020	6145	2.050	2.050		3.050		3.050		3.050		3.050	
Actie 22: Roerend (kerk)erfgoed registreren en inventariseren	2023	6145						2.000		3.000		3.000	
Actie 23: Collectiebeherende instellingen ondersteunen in hun zoektocht naar een kwaliteitssprong	2020	6145	3.000										
totaal regisseursrol			16.200		17.700		17.200		15.200		15.200		15.200
totaal actorrol				32.370		34.370		34.870		36.870		35.870	
totaal acties				48.570		52.070		52.070		52.070		51.070	
Overheadkosten													
personeelskost		620	32.731		32.731		32.731		32.731		32.731		32.731
kantoorbehoeften		6113	4.000		2.000		2.000		2.000		2.000		2.000
verzekeringen, accountant e.d.		6121	1.500		1.500		1.500		1.500		1.500		1.500

		6123	1.500		1.500		1.500		1.500		1.500		1.500
algemene communicatie		6110	2.000		2.000		2.000		2.000		2.000		2.000
huur van lokalen		6142	3.000		3.000		3.000		3.000		3.000		3.000
totaal regisseursrol			44.731		42.731		42.731		42.731		42.731		42.731
totaal actorrol				0		0		0		0		0	0
totaal overhead			44.731		42.731		42.731		42.731		42.731		42.731
totaal regisseursrol			60.931		60.431		59.931		57.931		57.931		57.931
totaal actorrol				32.370		34.370		34.870		36.870		35.870	35.870
Algemeen totaal per jaar			93.301		94.801		94.801		94.801		93.801		93.801

INKOMSTEN			2020		2021		2022		2023		2024		2025	
			Regie	Actor	Regie	Actor	Regie	Actor	Regie	Actor	Regie	Actor	Regie	Actor
Inbreng gemeenten		7330	10.000	35.676	10.000	35.676	10.000	35.676	10.000	35.676	10.000	35.676	10.000	35.676
Vlaamse overheid decreet Bovenlokale Cultuurwerking		73730	45.676		45.676		45.676		45.676		45.676		45.676	
ontvangsten van activiteiten		700		1.950		3.450		3.450		3.450		2.450		2.450
totaal regisseursrol			55.676		55.676		55.676		55.676		55.676		55.676	
totaal actorrol				37.626		39.126		39.126		39.126		38.126		38.126
Algemeen totaal per jaar			93.301		94.801		94.801		94.801		93.801		93.801	

Toelichting budget

Actie 1: Ondersteuning van verenigingen, burgerinitiatieven en interessante culturele personen optimaliseren	aankoop materialen voor gebruik door verenigingen
Actie 2: Organisatie opleidingen voor verenigingen en bestuursvrijwilligers	Vergoedingen lesgevers
Actie 3: Actieve samenwerking tussen de openbare bibliotheken	Kosten traject ifv meer samenwerking openbare bibliotheken
Actie 4: Een betere samenwerking in het kader van bovenlokale manifestaties	
Actie 5: Stimuleren van hoogwaardige initiatieven die kunst en cultuur verbinden met het landschap en de dorpen	studiewerk en terreinverkenning door externe experts en actoren uit de regio
Actie 6: Onderzoek van de mogelijkheid om een deel van de Westhoek laten erkennen als stiltegebied	studiewerk en terreinverkenning door externe experts en actoren uit de regio
Actie 7: Onderzoek naar klassieke muziek in verbinding met het landschap	studiewerk en terreinverkenning door externe experts en actoren uit de regio
Actie 8: Onderzoek naar een permanente werking rond landschapskunst	Vergoeding voor freelancers en artistieke experts
Actie 9: Op een culturele wijze het thema 'vrede' in de regio blijven uitdragen	Vergoeding aan experts (freelancers)
Actie 10: Investeren in kwaliteitsvolle hedendaagse architectuur	Organisatiekosten voor overlegmomenten en ondersteuning door deskundigen
Actie 11: Cultuureducatieve werking met kinderen en jongeren uitbouwen	aankopen materiaal cultuureducatie (500) + begeleiders Auteurs in de klas 20 dagen (8.800) – begeleiders workshops cultuureducatie (8.400)

Actie 12: Podiumprogramma samen maken en presenteren	huur podiumtechnisch materiaal + honoraria
Actie 13: Optimaliseren van de cultuurcommunicatie van Alveringem, Diksmuide, Houthulst en Lo-Reninge	kosten website Uit in de Westhoek (1.400) + doorlichting cultuurcommunicatie & losse initiatieven (1.000) + landschapskrant € 750
Actie 14: Inzetten op het bereiken van kwetsbare doelgroepen en etnisch-culturele diversiteit via onder meer de uitrol van de UiTPAS	Onderzoek diverse concepten en bijdrage Uitpas
Actie 15: Artiest zoekt Feestneus: ondersteuning lokaal talent	16 optredens per jaar (6000 €) + voor eerste jaar aanmaak website (eenmalige kost) + en bijwerking model/concept met actoren
Actie 16: Onderzoek van mogelijkheden om IGS Jeugd Westhoek op te starten met structurele werkingssubsidie van Vlaanderen	
Actie 17: Westhoek verbeeldt verder zetten	hosting website (1.170) + vrijwilligers (1.000) + werkingssubsidie (1.000)
Actie 18: Participatie aan Depotyze, depot cultureel erfgoed van CO7	
Actie 19: Onderzoek naar en opzetten van experimenten rond de culturele dimensies van de herbestemming van kerken	opstart van dit luik, kosten voor de voorbereiding, voor research en deels voor de uitrol e.d.
Actie 20: Versterken publiekswerking rond erfgoed	kosten begeleiders
Actie 21: Professionalisering van archieven, streven naar kwaliteitslabel Cultureel Erfgoeddecreet	uitbestede werk aan experts + vergoeding digitalisering historische kranten
Actie 22: Roerend (kerk)erfgoed registreren en inventariseren	uitbestede werk aan experts
Actie 23: Collectiebeherende instellingen ondersteunen in hun zoektocht naar een kwaliteitssprong	voortraject door experts in 2020

Overheadkosten	
Personeelskost	totale loonkost B-niveau, 60%, 4 jaar anciënniteit (52.963,05 voor een VTE) te verhogen met 3% beheerskost DVV
secretariaatskosten	eerste jaar hogere kost wegens opstart (installatie en div. aankopen kantoorbenodigdheden)
verzekeringen, accountant e.d.	Verzekeringen + accountant
algemene communicatie	communicatie secretariaat
huur van lokalen	€ 190 per maand voor huur kantoor – € 1 per aanwezige in het Streekhuis
INKOMSTEN	
Inbreng gemeenten	35.169 inwoners à 1,3 euro per inwoner
Vlaamse overheid decreet Bovenlokale Cultuurwerking	maximale subsidie die gelijk is aan de inbreng van de gemeenten
ontvangsten van activiteiten	

9. BIJLAGE: OVERZICHT CULTUREEL PROFIEL DEELNEMENDE GEMEENTEN

Hieronder volgt een overzicht van aanwezige potentieel in elke van de vier gemeenten. Daarbij wordt steeds dezelfde indeling gehanteerd.

Culturele infrastructuur

Cultuur lokaal

- Verenigingsleven
- Gemeentelijk cultureel aanbod en organisatie
- Andere

Cultuur bovenlokaal

- Bovenlokale culturele actoren:
- Bovenlokale actoren uit andere domeinen en sectoren:
- Erfgoed (roerend, onroerend, immaterieel) van bovenlokaal belang
- Andere bouwstenen van bovenlokaal belang

9.1. DIKSMUIDE

9.1.1. CULTURELE INFRASTRUCTUUR

Diksmuide beschikt als enige stad in de regio Ijzervallei over een cultuurcentrum dat bestaat uit een schouwburg (311 zitjes), drie vergaderlokalen en een polyvalente zaal. CC Kruispunt beheert ook de stedelijke ontmoetingscentra waar negen van de vijftien dorpen over beschikken (Leke, Keiem, Beerst, Esen, Oostkerke, Pervijze, Vladslo, Woumen, Nieuwkapelle) en nog twee polyvalente zalen in het centrum (Horizon en Sint-Sebastiaan).

De evenementenhal die in de plaats komt van de Boterhalle zal straks ook door het CC beheerd worden.

9.1.2. CULTUUR LOKAAL

VERENIGINGSLEVEN

Er is een groot aantal verenigingen, geografisch verspreid in centrum en dorpen. Meerdere verenigingen samen zorgen voor een vorm van variatie in de dorpen.

Op het vlak van de amateurkunsten is er veel. Er zijn vier toneelverenigingen, zes hafabra, zes (kerk)koren in evenveel dorpen, nog 'strijd'koor en projectkoor. Er is een kunstkring, een schetsclub en een vereniging voor kalligrafie. Daarnaast zijn er wel wat kunstenaars actief, vooral in de sfeer van amateurkunsten.

Er zijn 180 culturele, sport- en jeugdverenigingen erkend via een adviesraad. Deze verenigingen ontvangen een structurele subsidie voor hun jaarwerking. Ze kunnen ook projectsubsidies aanvragen.

GEMEENTELIJK CULTUREEL AANBOD EN ORGANISATIE

De eigen programmering van het CC focust op de infrastructuur in het stadscentrum.

Sinds 1994 is er een programmering met regionale uitstraling. De klemtoon ligt op de presentatie van podiumkunsten. Ook de schoolprogrammering focust daar op. Dankzij Achthoek is er voor de scholen ook

een kwaliteitsvol workshoppaanbod. De filmprogrammering wordt uitbesteed aan de particuliere organisatie de Diksmuidse Filmclub. Er is geen werking rond beeldende kunst.

De openbare bibliotheek bestaat uit een hoofdbibliotheek en uitleenposten in Keiem, Leke en Pervijze. Rond jeugdprogrammering, multimedia en e-inclusie wordt samengewerkt met het cultuurcentrum.

Het CC en de bib werken projectmatig samen met het sociaal huis (vb theaterwandeling rond armoede, live streaming in het woonzorgcentrum).

Daarnaast biedt het cultuurcentrum uitgebreide technische, inhoudelijke en promotionele ondersteuning aan het lokale verenigingsleven dat gretig van de stedelijke infrastructuur gebruik maakt.

Het cultuurcentrum heeft een eigen website (www.cckruispunt.be) en drukwerk met een eigen huisstijl.

Algemeen koos Diksmuide destijds de kaart van UiT in Vlaanderen (Publiq). Intussen is het merk UiT in de Westhoek aan een opmars bezig.

In 2017 werd de UiTPAS geïntroduceerd met als doel de cultuurparticipatie te verhogen en de drempel voor onder meer mensen met financiële beperkingen te verlagen.

Ook de dienst toerisme en evenementen organiseert sociaal-culturele activiteiten. Die zijn vaak van lokaal en soms van bovenlokaal belang.

9.1.3. CULTUUR BOVENLOKAAL

BOVENLOKALE CULTURELE ACTOREN

- Muziekclub 4AD
- Diksmuidse Filmclub
- Montanus.vijf
- Museum aan de IJzer
- Diksmuidse Orgelkring vzw

Dansschool El Sanscha: voor het klassieke aanbod in samenwerking met onze academie Kadens

Er is één jeugdtheater dat intussen semiprofessionele werking heeft uitgebouwd. Het is niet alleen meer toegespitst op jeugd.

Daarnaast zijn er enkele beeldende kunstenaars met de potentie om hen intergemeentelijk op te tillen.

BOVENLOKALE ACTOREN UIT ANDERE DOMEINEN EN SECTOREN:

- De Blankaart
- De IJzerboomgaard – 't land van Vlierbos (nieuw provinciaal domein)

ERFGOED (ROEREND, ONROEREND, IMMATERIEEL) VAN BOVENLOKAAL BELANG

Het meest kenmerkende is het oorlogsverleden en de wederopbouwarchitectuur (stadscentrum) die daarmee verband houdt. Toch mogen we het rijke middeleeuwse en vroegmoderne verleden niet vergeten. De stad aan de IJzer herrees gedurende die periode meermaals uit haar as.

Er zijn tal van relictten oorlog en vrede: Dodengang, IJzertoren, Onze-Lieve-Vrouwhoekje (uitkijkpost WOI), Vliegenierskapel ... De militaire begraafplaatsen zijn een Duitse in Vladslo (Käthe Kollwitz) en Belgische in Keiem.

Deze elementen krijgen aandacht via een aantal toeristische permanente producten: Käthe Kollwitz fietsroute, IJzerfront autoroute (Diksmuide, Nieuwpoort, Koekelare, Houthulst), ijzer 14-18 fietsroute (Diksmuide, Stuivekenskerke, Nieuwpoort), Niemandslaan autoroute (front ten zuiden van Diksmuide, Klerken, Houthulst, Alveringem), erfgoedwandelroutes.

Steeds meer wordt ingezet op het evenementiële vermarkten van erfgoed. De grote herdenking 14-18 krijgt een vervolg met onder meer Feniks 2020 (tentoonstelling en event). Kleinschalige activiteiten zoals Open Monumentendag en Erfgoeddag zijn momenteel deels uit het beeld verdwenen. Wel organiseren de dienst voor toerisme, regionaal landschap, de provinciale domeinen de Blankaart en de IJzerboomgaard en enkele kleine verenigingen regelmatig cultuurtoeristische wandelingen en activiteiten die inspelen op ons erfgoed (dorpskernen, landschap).

Diksmuide heeft een uitgebreide archiefwerking met bijzondere aandacht voor acquisitie, conservering en digitalisering van archiefreeksen zowel voor het historische als het moderne archief. Het provinciale archiefnetwerk Probat en de fotodatabank Westhoek verbeeldt zijn de belangrijkste online ontsluitingstools.

Het archief is gevestigd in de verhalenkelder die gekoppeld is aan het toeristische onthaal. Daar kan de bezoeker het verhaal van Diksmuide en de Westhoek ontdekken. In de komende jaren zal de stad hierin nog investeren.

Erfgoed krijgt ook aandacht in het toeristisch onthaalpunt van het begijnhof (Huis van Juffrouw Sibylle). In iedere dorpskern is er een dorpsonthaalpunt, stijlvolle panelen met veel illustraties en een behapbare samenvatting van het verleden, het landschap en het erfgoed van het dorp.

Diksmuide heeft geen erfgoedverenigingen meer. Er is ook geen werking rond het funeraire en kerkelijke erfgoed. Op het terrein van onroerend erfgoed en architectuur (het erfgoed van morgen) wordt weinig beleid gevoerd. Er is geen actuele inventaris (Bouwkundige inventaris dateert van 2003-2005) van interessant bouwkundig erfgoed als veldkapellen, hoeves en industrieel erfgoed.

Ook de nog gevrijwaarde landschappen (o.a. Komgronden Lampernisse) behoren tot ons erfgoed. Dit komt vaak in conflict met de landbouw als economische sector. Meer overleg is noodzakelijk.

Op het vlak van verhalen spreken de heksenvervolging en de eigen rootsverhalen (vb kinderen van de collaboratie, geschiedenis van de locaties waar mensen wonen ...) het meest tot de verbeelding.

ANDERE BOUWSTENEN VAN BOVENLOKAAL BELANG

Het kunstonderwijs bloeit. Kadens is de academie voor muziek, woord en dans met onder meer een filiaal in Houthulst. Beeld is een afdeling van de kunstacademie van Poperinge.

9.2. HOUTHULST

9.2.1 CULTURELE INFRASTRUCTUUR

De gemeente biedt gratis lokalen aan de verenigingen in de gemeentelijke infrastructuur aan:

- GC Dorpshuis Jonkershove
- OC Markthuis Houthulst
- OC Heuvelhuis Klerken
- OC Maeke-Blyde Houthulst

- OC Stationshuis Merkem

Door het gratis aanbieden van de gemeentelijk zalen wordt het verenigingsleven sterk gestimuleerd. Dit resulteert in een bezettingsgraad van 85 procent.

9.2.2. CULTUUR LOKAAL

VERENIGINGSLEVEN

Er zijn 159 erkende verenigingen (inclusief sport, jeugd, feestcomités etc.) actief in de gemeente Houthulst, waarvan 53 socio-culturele verenigingen. Op vlak van amateurkunsten is er een mooi aanbod. Er zijn drie muziekmaatschappijen, een koor, enkele kunstkringen en drie toneelgezelschappen.

De gemeente probeert het verenigingsleven zoveel mogelijk te stimuleren door het aanbieden van gratis infrastructuur, laagdrempelige aanvragen, subsidiëring (structureel en projectmatig) en samenwerking. De culturele dienst en bibliotheek werken geregeld samen met verenigingen bij het organiseren van lezingen of evenementen. Op deze manier wordt een breder publiek bereikt en is er meer financiële ruimte.

GEMEENTELIJK CULTUREEL AANBOD EN ORGANISATIE

Het cultuurbeleid van de gemeente bestaat in de eerste plaats uit het ondersteunen en faciliteren van de verenigingen en organisaties die in de gemeente actief zijn.

Bijkomend organiseert de gemeente ook culturele initiatieven in de vorm van:

- busuitstappen richting theatervoorstellingen, musicals, musea ...
- geleide (erfgoed)wandelingen
- inrichten van tentoonstellingen om gemeente (heden en verleden) in beeld te brengen
- lezingen betreffende uiteenlopende thematieken (vak i.s.m. verenigingen)
- schoolprogrammatie: (kunst)workshops in de klas (via Achthoek), auteurslezingen ...

Zie ook hieronder bij erfgoed

Er is weinig tot geen gemeentelijk aanbod betreffende podiumkunsten. Hiervoor trekken de inwoners o.a. richting buurgemeente Diksmuide.

De openbare bibliotheek bestaat uit een hoofdbibliotheek en twee uitleenposten in Merkem en Klerken. De bibliotheek organiseert jaarlijks enkele lezingen, een dag van de klant, creatieve workshops, workshops en spreekuren door de digidokter etc. Voor dit alles wordt er geregeld samengewerkt met andere gemeentelijk diensten, het lokale dienstencentrum en occasioneel andere externe partners.

De gemeente geeft tweemaal per jaar een brochure uit waarin de culturele activiteiten van de socio-culturele verenigingen, de bibliotheek, de culturele dienst en enkele activiteiten vanuit de regio worden gepromoot.

9.2.3. BOVENLOKAAL

BOVENLOKALE CULTURELE ACTOREN

- vzw de Boot
- Fotoclub Fodiak
- Huis van 40-45 Klerken

- Enkele beeldende kunstenaars die bovenlokaal uitstraling genieten

BOVENLOKALE ACTOREN UIT ANDERE DOMEINEN EN SECTOREN

- Het Vrijbos en Rotsebos met Lourdesgrot
- Broekenlandschap
- De groene hemel
- De Vleugels (voormalig Maria Ter Engelen): zorg- en expertisecentrum voor mensen met een verstandelijke en/of meervoudige beperking.
- De Hofstede: bijhuis van de Vleugels gericht op ontmoeting en participatie van bewoners in de samenleving

ERFGOED (ROEREND, ONROEREND, IMMATERIEEL) VAN BOVENLOKAAL BELANG

Houthulst heeft een rijk oorlogsverleden. Tal van relictten zijn terug te vinden in het landschap: Vredesmolen Klerken, Epernon bunker, Belgische militaire begraafplaats ... Deze zaken krijgen geregeld aandacht binnen het culturele en toeristische aanbod van de gemeente.

Enkele externe personen/verenigingen zetten zich in om het (oorlogs)verleden in ere te houden: huis van 40-45, Perelaarommegangcomité, de vriendenkring van de Vredesmolen.

De gemeente werkt aan het opwaarderen van verschillende erfgoedkundige sites: Beukelaeremolen Merkem (met actieve molenaars), site Epernon bunker, Driegrachten site ...

Vanuit de gemeente worden er geregeld activiteiten georganiseerd die inspelen op ons erfgoed zoals herdenkingen en cultuurtoeristische wandelingen.

ANDERE BOUWSTENEN VAN BOVENLOKAAL BELANG

Er is in Houthulst een filiaal van Kadens, de academie voor muziek, woord en dans vanuit Diksmuide. Heel wat kinderen en jongeren engageren zich op deze manier in het kunstonderwijs.

9.3. ALVERINGEM

Vooraf: de IJzer loopt door de gemeente en is een knelpunt om inwoners te lokken naar activiteiten. Beveren en Stavele zijn meer afgestemd op Poperinge. Inwoners van Izenberge, Leisele en Alveringem zakken meer af naar Veurne voor het bijwonen van activiteiten.

9.3.1. CULTURELE INFRASTRUCTUUR

Elke deelgemeente heeft zijn eigen gemeentelijke zaal. De infrastructuur die samen het gemeenschapscentrum vormt bestaat uit enerzijds de De Kwelle (Alveringem), de gemeentelijke zaal (Leisele), 't Ateljeetje (Hoogstade), De Moote (Stavele), de Brikery (Izenberge) en de kerk van Oeren (tentoonstellingsruimte). Er is ook een polyvalente zaal Rethorica. Alveringem beschikt over een mooi domein rond het gemeentehuis Hof van Wyckhuize voor het organiseren van activiteiten. Er zijn ook zalen in Beveren en Gijverinkhove voor de verenigingen die zijn geen eigendom van de gemeente.

9.3.2. CULTUUR LOKAAL

VERENIGINGSLEVEN

Er zijn 120 verenigingen (inclusief sport, jeugd, recreatie, feestcomités, vriendenkringen, ..) waarvan een 45-tal sociaal-culturele verenigingen.

De gemeente kent een dynamisch socio-cultureel gemeenschapsleven.

Alveringem telt één amateurtoneelgezelschap, twee harmonieën, een zangkoor, de kunstkring het Ateljeetje en Ex Libris. Een aantal amateurkunstenaars uit Alveringem zijn ook actief in het Zonnepalet (Veurne) en in de Westhoekacademie (Koksijde).

Behalve tentoonstellingen georganiseerd door de dienst Mens & Vrije Tijd|Cultuur in de kerk van Oeren is het aanbod op vlak van beeldende kunst eerder karig.

GEMEENTELIJK CULTUREEL AANBOD EN ORGANISATIE

Alveringem is een plattelandsgemeente met een beperkte financiële armslag. Dat resulteert in een beperkte personeelsbezetting, ook binnen de dienst Cultuur. Zo staat de cultuurbeleidscoördinator (straks Diensthoofd Mens & Vrije Tijd) ook in voor de algemene leiding van de koepel Mens & Vrije Tijd, inclusief de coördinatie voor toerisme. Daarnaast zijn er nog twee medewerkers. Momenteel is een cultuurfunctionaris, aangeworven voor de herdenking '14 – '18. Deze functie evolueert naar het organiseren en inhoudelijk verzorgen van erfgoedprojecten.

De dienst Mens & Vrije Tijd|Cultuur ondersteunt de sociaal-culturele verenigingen en plant ook zelf activiteiten. De dienst werkt eerder aanvullend op eigen initiatief of aangestuurd door initiatieven van de hogere overheid.

Er is geen specifiek erfgoedbeleid, evenmin een actief archiefbeheer.

De laatste jaren werkt de dienst Mens & Vrije Tijd|Cultuur samen met privéverzamelaars voor het opzetten van projecten (cfr. Operatie Beveren, herdenking Bremer ...).

De Openbare Bibliotheek van Alveringem heeft pas sinds 1996 professionele medewerkers. Dat gebeurde daarvoor door vrijwilligers. De leerlingen van de basisscholen in Alveringem, Leisele en Stavele komen in klassikaal verband naar de bibliotheek. De accenten liggen vooral op jeugdwerking en jonge gezinnen. Er is een uitgebreide spelothek aanwezig.

ANDERE

In de lokale samenleving zijn dorpskermissen van essentieel belang.

9.3.3. CULTUUR BOVENLOKAAL

BOVENLOKALE CULTURELE ACTOREN

De Westhoekacademie voor beeldende kunst is van het type deeltijds kunstonderwijs met zetel in Koksijde. Er zijn jeugdateliers in Alveringem, De Panne, Veurne, Nieuwpoort en Koksijde. Dit kunstonderwijs wordt sinds 1992 in Alveringem .

StAPwest, de Stedelijke Academie voor Podiumkunsten Veurne heeft een filiaal (voor muziek) in Alveringem.

De cultuurtoeristische projecten en producten kennen een bovenlokale uitstraling.

- Tentoonstellingen in de kerk van Oeren (ook in kerken in deelgemeenten)

- Thematentoonstellingen (Operatie Beveren, Vreemde Vogels, Alveringem Confronteert, Als Zaden in het 't Zand;)
- Optreden van een bekende zanger – doelpubliek senioren – ruim 600 aanwezigen
- Theatervoorstellingen (Pantheater) en podiumoptredens (Ishtar, Westhoek Strijkorkest ...)
- 2 jaarlijkse herdenking in Oeren (verwanten van slachtoffers begraven op het militair kerkhof)
- Kidspaden (op basis van een legende of verhaal) – Marie's Groote Oorlog / Op zoek naar de ring van Gijverinkhove
- Erfgoedfamiliespel – ontdek Alveringem en haar deelgemeenten

Niet gemeentelijke actoren zijn:

- Orgelconcerten in Stavele (samenwerking met Haringe)
- Confrerie Eversam (dialectgenootschap Bacht de Kuupe)
- Activiteiten ingericht door vzw Westhoekmonumenten
- kleine festivals ingericht door jongeren

BOVENLOKALE ACTOREN UIT ANDERE DOMEINEN EN SECTOREN

- Dorpspunt (Beveren) is een plek waar inwoners uit Beveren en omgeving elkaar kunnen ontmoeten. Het wordt uitgbaat door personen met een verstandelijke handicap die ondersteund worden vanuit De Lovie vzw. Maandelijks is ook Met ook Café Passé, een 'erfgoedcafé' met als doel waardevol niet te laten verloren gaan.
- Brouwerij Feys (site, activiteiten)

ERFGOED (ROEREND, ONROEREND, IMMATERIEEL) VAN BOVENLOKAAL BELANG

Cultuurhistorisch waardevol erfgoed is aanwezig, maar krijgt enkel aandacht via begeleide wandelingen, tentoonstellingen en deelname aan initiatieven zoals een Open Monumentendag, Week van de Europese begraafplaatsen, projecten herdenking '14 – '18, Reveil ... Een gedetailleerde inventaris met foto's en uitgebreide documentatie van het onroerend en roerend erfgoed is niet beschikbaar (enkel te raadplegen via <https://inventaris.onroenderfgoed.be/.....>). Uitgebreide documentatie en gegevens over de militaire begraafplaatsen zijn beschikbaar op een aparte website www.erfgoedalveringem.be

Alveringem kent veel geklasseerde gebouwen en kleine erfgoedelementen zoals historische hoeves, de circulaire omwallingen, de archeologische sites, de grenspalen, het douanehuisje met slagbomen, het funerair erfgoed (onderzoek door Anne- Mie Havermans Alveringem en Gijverinkhove), de kiosk in Leisele, de molens, de veldkapellen (deze legislatuur besteedt aandacht aan de veldkappelletjes) en de brouwerijen. Het dorpsgezicht in Leisele en het gehucht Clachoire zijn geklasseerd als monument. Merkwaardige landschappen: regio IJzervallei en komgronden van Lampernisse.

Alveringem telt één reus Omer Snoek (eigendom vzw Westhoekmonumenten). De reus van Leisele is aan restauratie is een must.

Alveringem is rijk aan legenden (Rosten van Stavele ...) en mooie erfgoedverhalen.

Op het grondgebied van Alveringem worden er verschillende publicaties met erfgoed en heemkunde uitgegeven. Er is een heemkring Bachten de Kupe en een dialectgenootgenootschap. De vzw Westhoekmonumenten inventariseert al de bouwerijen uit de regio. Jaarlijks verschijnt er een publicatie over een brouwerij, een stukje verdwenen industrieel erfgoed. In de regio Beveren en Stavele verschijnt

het informatieblad 'De IJzerbode' (drukkerij Schoonaert). De IJzerbode brengt sappige kluchten van de Westhoek en een stukje geschiedenis van de dorpjes aan de IJzer.

Alveringem bezit verschillende musea:

- het Openluchtmuseum Bachten de Kupe in Izenberge (een Houtlandse hoeve met streekeigen huisjes, een school en typische winkeltjes)
- het Mout- en Brouwhuis de Snoek in Alveringem (een uniek beeld van de wijze waarop in de 19de eeuw bier gemout en gebrouwen werd)
- Heraldische museum (Amand Nollée)
- de kapelanijsite 'C Verschaeve, Alveringem in de Grootte Oorlog' (gemeentelijk beheer)
- de brouwerijsite Feys

De private musea hebben gemeenschappelijke problemen: tekort aan personeel (werken met vrijwilligers), beperkte budgetten voor conservatie en wetenschappelijk werk, evenementenbeleid, publiekswerking en promotie.

De bedevaartskapel O.L.Vrouw van Barmhartigheid (Izenberge) is een druk bezocht bedevaartsoord. Zeer mooi interieur met Berger-orgel. Kent een rijke geschiedenis waaraan een legende verbonden is.

De Sint-Onthoofdingskerk in Stavele bezit een beschermd Van Peteghemorgel. Gerenommeerde organisten geven er orgelconcerten.

De gemeente werkt samen met verenigingen en individuen en werkt zelf projecten uit om het erfgoed op te waarderen (wandelingen langs merkwaardige sites met muzikale omlijsting (oude liederen), funeraire wandelingen ...

ANDERE BOUWSTENEN VAN BOVENLOKAAL BELANG

- IJzervallei en Broeken
- Lovaart
- Typische gehuchten (Fortem, Cappel, Clachoire,...)
- Grensstreek de Schreve
- Merkwaardige sites in het landschap

9.4. Lo-Reninge

Net zoals in Alveringem loopt ook hier de IJzer als een soort scheidingslijn door de gemeente. Reninge en Noordschote zijn meer afgestemd op Poperinge en Ieper terwijl inwoners van Lo en Pollinkhove eerder voeling hebben met Veurne of Diksmuide. Ook bij de jeugd is er een duidelijke scheidingslijn. Zo trekt de jeugd van Reninge en Noordschote eerder naar de Chiro in Vleteren en de jeugd van Lo en Pollinkhove naar KSA Lo of KLJ Pollinkhove.

9.4.1. CULTURELE INFRASTRUCTUUR

Er zijn vier ontmoetingscentra:

- De Concorde/D'Oude Brouwerij (Pollinkhove), wordt veel gebruikt door toneelverenigingen
- De Gendarmerie (Lo): weinig aantrekkelijk, momenteel wordt er gebouwd aan een nieuw OC
- 't Klooster (Noordschote)
- 't Oud Gemeentehuis (Reninge)

- VVV Lauka beschikt in hun gebouw over een zaal met tentoonstellingsruimte.

9.4.2. CULTUUR LOKAAL

VERENIGINGSLEVEN

Er zijn 55 sociaal-culturele verenigingen. Daar zijn tal van verenigingen bij met een nationale koepel (Davidsfonds, Landelijke gilde, KVLV, OKRA ...).

In de sfeer van de amateurkunsten zijn er het koor Canteclær en Con Spirito en drie toneelverenigingen. Daarnaast zijn er nog Lo-Reninge Verbeeldt, een lokale groep vrijwilligers voor Westhoek verbeeldt.

Er zijn in elke deelgemeente feestcomités actief voor de organisatie van kermisactiviteiten. De VVV Lo-Reninge (Lauka) die instaat voor de uitvoering van toerismebeleid is een vzw met een bestuur dat bestaat uit vrijwilligers.

GEMEENTELIJK CULTUREEL AANBOD EN ORGANISATIE

De bibliotheek: heeft twee uitleenposten: in Reninge en in Lo. Ze maken deel uit van de bibliotheek van Houthulst.

ANDERE

De dienst toerisme organiseert jaarlijks een beelden- en poëzieroute. De editie 2019 slaagde erin om heel wat inwoners dichterbij elkaar te brengen door er een breiproject aan te koppelen waar alle inwoners bij werden betrokken.

9.4.3. CULTUUR BOVENLOKAAL

BOVENLOKALE CULTURELE ACTOREN

- Kunstacademie Poperinge - wijkafdeling Reninge (*leerlingen woord, muziek en beeld*).
- De VVV Lo-Reninge (Lauka) vzw is de lokale dienst voor toerisme, gesubsidieerd door de gemeente. De VVV organiseert ook culturele activiteiten (beelden- en poëzieroute, muzikale avonden, Lukkefeesten).

BOVENLOKALE ACTOREN UIT ANDERE DOMEINEN EN SECTOREN

- De Seizoenen/Aurelia (De Lovie) - www.delovie.be/de-seizoenen
Creatieve winkel en dagcentrum voor mensen met een verstandelijke beperking. Gehuisvest in het voormalig huis van Clem Schouwenaars. Een monument aan de voorgevel en 'de kamer van Clem' herinneren aan het verblijf van de schrijver in dit huis.
- Het Bezoekerscentrum Jules Destrooper vertelt de geschiedenis van de familie die bekend werd met haar koekjes. Lukken en amandelbrood zijn intussen zowat overal ter wereld te verkrijgen. Jules Destrooper begon in 1886 met zijn bakkerij in Lo.
- Oldtimermuseum Bossaert

ERFGOED (CULTUREEL, IMMATERIEEL, ONROEREND) VAN BOVENLOKAAL BELANG

Op het vlak van het cultureel en immaterieel erfgoed :

- Reuzen: Marieke Van Loo – Judocus (Koning der broeken- Reninge)
- Kapelletjesommegang Noordschote (
- Loo kaas
- Koeken Jules Destrooper (Lukken en amandelbrood zijn intussen zowat overal ter wereld te verkrijgen. Jules Destrooper begon in 1886 met zijn bakkerij in Lo.)

Op het vlak van het onroerend erfgoed:

- Duiventoren voormalige Sint-Pietersabdij Lo
- Westpoort en Caesarsboom in Lo
- Voormalig stadhuis Lo en belfort (UNESCO werelderfgoed)
- Kasteel Vilain Reninge
- Marchiennegoed Reninge
- Kerken, pastorijen, kloosters en kapellen. (*3 van de 4 kerken zijn beschermd*)
- Molens
- relictten uit de eerste wereldoorlog:
 - Militaire Veldkeuken De Gapaard
 - Noodwoning
 - Voormalige Belgische militaire begraafplaats met kunstwerk Hermann Maier Neustadt
 - Heropbouwhoeves en burgerwoningen (Lo-Reninge neemt, net zoals Houthulst en Diksmuide deel aan het Feniksproject van Toerisme Westhoek)
 - Bunkers en schuilplaatsen

ANDERE BOUWSTENEN VAN BOVENLOKAAL BELANG

De gemeente heeft markante landschappen:

- IJzervallei/IJzerbroeken
- Stromen: Lovaart, IJzer, Ieperlee
- Fintele (met hooipiete)
- Fort De Knocke (op het 'driegemeentenpunt' met Merkem (Houthulst) en Nieuwkapelle (Diksmuide))